

Journalists' Rights in Armed Conflicts

Kian Biglarbeigi¹ | Sara Solhchi² | Sattar Azizi³

1. Ph.D. Candidate, in International Law, Faculty of Law and Political Science, Tehran University, Tehran, Iran. E-mail: kian.biglarbeigi@gmail.com
2. MA. in Intellectual Property Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: solhchis@gmail.com
3. Corresponding author, Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: s.azizi@basu.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 17 February 2025

Received in revised form: 17
March 2025

Accepted: 16 April 2025

Published online:
21 September 2025

Keywords:

Journalist,
Armed Conflict,
International Humanitarian Law,
Cyber Warfare.

ABSTRACT

Objective: Journalists' rights have frequently been violated, both in times of peace and armed conflict. Accordingly, the main research question of this study is: What rights do journalists have under the framework of international humanitarian law? Furthermore, given the rapid expansion of technology and the emergence of cyber warfare, it is also necessary to examine journalists' rights in the context of cyber warfare.

Methods: The present article adopts an analytical-descriptive approach and utilizes a library-based research method to analyze relevant documents, customary international law, and pertinent resolutions.

Results: Mass media and their human agents enjoy press freedom as one of the fundamental conditions of the right to freedom of information. Journalists and reporters, through accurate, clear, and precise reporting on the actions of officials and authorities, inform the public about the fulfillment of duties as well as any errors committed. Therefore, as long as press freedom is not curtailed, they can play a significant role in the progress and development of society. On the other hand, in times of crisis, the media serve as a crucial communication tool that informs people about events occurring in different locations and, as an intermediary mechanism, helps save lives. Consequently, during armed conflicts, journalists' rights gain special importance as they play a key role in transmitting information and ensuring transparency in ongoing issues, making the protection of journalists' security a matter of paramount importance.

Conclusions: The violation of journalists' rights can be considered: first, as a breach of international obligations that states have undertaken by signing and ratifying various agreements and treaties; second, as a violation of international humanitarian law rules due to their customary nature; third, as a factor that undermines the credibility and development of human rights at the international level; and fourth, as grounds for prosecution by the International Criminal Court or other competent tribunals for crimes committed against journalists. Therefore, in this context, given that violations of journalists' rights not only raise ethical concerns but also entail serious legal and international consequences for states, protecting journalists' rights must be regarded as a necessity.

Cite this article: Biglarbeigi, K., Solhchi, S., & Azizi, S. (2025). Journalists' Rights in Armed Conflicts. *News Science*, 14 (2), 1-8. DOI: <http://doi.org/10.22034/Irsi.2025.507146.1332>

© The Author(s).

DOI : <http://doi.org/10.22034/Irsi.2025.507146.1332>

EXTENDED ABSTRACT

Journalists' Rights in Armed Conflicts

Kian Biglarbeigi¹ | Sara Solhchi² | Sattar Azizi³

1. Ph.D. Candidate in International Law, Faculty of Law and Political Science, Tehran University, Tehran, Iran. E-mail: kian.biglarbeigi@gmail.com
2. MA. in Intellectual Property Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'I University, Tehran, Iran. E-mail: solhchis@gmail.com
3. Corresponding author, Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: s.azizi@basu.ac.ir

Interdiction:

In today's world, press freedom is recognized as one of the fundamental pillars of democracy and the freedom of information. This freedom is especially important not only in normal circumstances but also during times of crisis and armed conflicts. Journalists play a vital role in disseminating information and ensuring transparency regarding current issues. By reporting on crises and wars, they help keep people informed and act as intermediaries who contribute to saving lives. However, journalists have historically faced numerous threats and violations of their rights. In recent years, hundreds of journalists have been killed worldwide while carrying out their duties, highlighting the urgent need for their protection in conflict zones. The United Nations and UNESCO have emphasized the importance of supporting the safety and freedom of journalists through various resolutions. For instance, UN Security Council Resolution 1738 specifically highlights the protection of journalists in crisis areas. On the other hand, With the rapid advancement of technology, we are increasingly facing the challenges of cyber warfare. As this type of warfare becomes more prevalent, it is crucial to address legal gaps concerning the protection of journalists. Establishing safe zones for journalists and ensuring their safety in conflict zones is one of the most critical measures we can take. These protective strategies can draw inspiration from UNESCO and UN resolutions focused on enhancing journalists' safety. Violating the rights of journalists carries significant moral and legal consequences, as such violations can be viewed as breaches of international obligations that expose governments to potential legal accountability. Therefore, it is vital to protect journalists' rights through robust legal and global frameworks. Therefore, the main question of this research is: What rights do journalists have under international humanitarian law (IHL)? Hence, this article explores journalists' rights in the context of international humanitarian law and underscores the importance of safeguarding their security and freedom, especially in crises. As mentioned, with the rise of cyber warfare, it is particularly important to examine journalists' rights in this evolving landscape.

Method:

This study adopts a descriptive-analytical approach. The data collection method is library-based, focusing on the study and analysis of resources available in libraries, scientific articles, and international documents regarding the rights of journalists in crisis situations and cyber warfare. This approach allows for a thorough examination of journalists' rights within the framework of international humanitarian law and an analysis of the challenges they face. In this research, various sources are utilized, including UN and UNESCO resolutions, government guidelines and policies, resolutions from intergovernmental organizations, and non-governmental organizations. Additionally, it incorporates scientific articles on the rights of journalists in crisis zones. The data analysis is based on legal and humanitarian concepts, aiming to enhance our understanding of the existing challenges and identify potential strategies for supporting journalists' rights.

Results:

Considering the role of journalists and with the advancement of technologies and the rise of cyber warfare, there exists a legal gap for protection of Journalists' Rights in Armed Conflicts that must be addressed. The freedom of the press is a cornerstone of the right to freedom of information, enabling journalists and reporters to play a vital role in promoting transparency, accountability, and societal progress. By providing accurate and clear reporting on the actions of officials and authorities, journalists inform the public about both the fulfillment of duties and any errors committed. This critical function underscores the importance of safeguarding press freedom to ensure that journalists can contribute effectively to societal development. During crises, the media serve as essential communication tools, informing people about events and locations while acting as intermediaries to save lives. In times of armed conflict, journalists' rights become even more significant due to their role in transmitting information and ensuring transparency in ongoing issues. Protecting their security under such conditions is paramount.

While traditional legal frameworks have offered protections for journalists during armed conflicts, modern warfare - especially cyber warfare - has introduced new challenges that require updated approaches. Cyberattacks targeting media organizations or individual journalists can compromise their safety and impede their ability to report freely. In this context, The Tallinn Manual 2.0, which provides guidance on how international law applies to cyber operations, offers valuable insights into addressing these challenges. It emphasizes that cyber operations during armed conflicts must comply with international law principles, including the protection of civilians such as journalists. However, current legal frameworks still lack specific provisions tailored to address the unique threats posed by cyber warfare against journalists.

To enhance protections for journalists in both physical and digital realms, several measures should be implemented. Establishing safe zones in conflict areas can provide necessary physical safety for journalists working in dangerous environments. Additionally, it is important to expand legal frameworks to ensure that international humanitarian law evolves to explicitly address cyber threats against journalists. Promoting global collaboration is also crucial, as violations of journalists' rights have significant consequences. These violations represent breaches of international obligations undertaken by states through treaties and agreements, undermine the credibility of human rights on a global scale, and obstruct transparency, thereby threatening democratic values by hindering the

free flow of information. Furthermore, such violations may lead to legal accountability through mechanisms such as prosecution by international tribunals or other competent bodies.

Conclusion:

The protection of journalists and their rights is increasingly recognized as a critical issue in international legal frameworks, reflecting its importance for both ethical and legal considerations. Journalists play an indispensable role in promoting transparency, accountability, and the dissemination of accurate information, particularly during crises and armed conflicts. Their work not only informs the public but also serves as a lifeline by providing timely updates that can save lives. However, this essential role often places journalists in perilous situations, exposing them to violence, harassment, and even fatal attacks. Historically, legal instruments such as the Hague Regulations (1907), the Geneva Conventions (1949), and their Additional Protocols have sought to provide protections for journalists, particularly during times of armed conflict. These frameworks classify journalists as civilians, granting them protections under international humanitarian law as long as they do not directly participate in hostilities. Article 79 of Additional Protocol I explicitly recognizes journalists on dangerous assignments as civilians who deserve protection. Despite these legal provisions, significant gaps remain in addressing the unique challenges faced by journalists in modern conflict scenarios. One of the most pressing challenges today is the rise of cyber warfare. The digital age has introduced new risks for journalists, including cyberattacks targeting media organizations and individual reporters. Such attacks not only undermine press freedom but also jeopardize journalists' safety and their ability to report freely. This highlights an urgent need to extend existing legal protections to cyberspace and address the legal voids related to cyber conflicts. In conclusion, safeguarding journalists' rights is not merely an ethical obligation but also a legal necessity with profound implications for states on the international stage.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank anonymous reviewers.

Ethical considerations

Not applicable.

Funding

Not applicable.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

References

- Accountable Journalism. (2024). Accountablejournalism.org Retrieved January 23, 2024 from <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/International-Principles>
- Additional Protocol Concerning the Criminalization of Acts of a Racist and Xenophobic Nature Committed through Computer System. (2003). Retrieved November 17, 2024 from <https://rm.coe.int/168008160f>
- African Commission on Human and People's Rights Resolution 468 on the Safety of Journalists and Media Practitioners in Africa (ACHPR/Res.468 (LXVII)). Retrieved November 17, 2024 from <https://africanlii.org/akn/aa-au/statement/resolution/achpr/2020/468/eng@2020-12-29>
- Aslani, J. & Ranjbarian, A. (2016). Comparative Review and Analysis of the Notion of Cyberattack in the Light of Doctrine, States Practice and International Organizations within International Law. *Shahid Beheshti University Legal Research Quarterly*, 18(71), 257-278. (in Persian)
- Azanda, L. Blicher Bjerregård, M. Estam, J. Jaunalksne, I. Putnik, A.I. (2020). Of the Rights and Responsibilities of the Journalist a Compact Legal Familiarization Guide for Estonian Journalists. Retrieved January 23, 2024 from https://www.sseriga.edu/sites/default/files/inline-files/estonian_legal_guide_for_journalists_english.pdf
- Azizi, S. & Biglarbeigi, K. (2024). Legal Consequences of the Establishment of the Independent International Fact-Finding Mission on the Islamic Republic of Iran from the Perspective of International Criminal Law. *International Studies Journal (ISJ)*, Vol. 20, No. 4 (80), 135-159. (in Persian)
- Balguy-Gallois, A. (2004). The protection of journalists and news media personnel in armed conflict. *International Review of the Red Cross*, 86(853), 37-67.
- Beigzadeh, E. (2023). *International Law, Volume 2: Relations of Subjects*. First Edition. Tehran: Mizan Publication. (in Persian)
- Biglarbeigi, Kian. (2023). *Cyber Attacks and Violation of the Principle of Non-Intervention*. Master's Thesis in International Law, under the supervision of Ebrahim Beigzadeh. Tehran: Shahid Beheshti University, Faculty of Law, Defense Date: 2023/09/10. (in Persian)
- Buchan, R. (2012). Cyber Attacks: Unlawful Uses of Force or Prohibited Interventions?, *Journal of Conflict & Security Law*, Vol. 17, No. 2 (2012), 211-227.
- Chattopadhyay, S. (2008). Reporters without borders. *Encyclopedia of political communication*, 710-711.
- Colomina, C., Margalef, H. S., Youngs, R., & Jones, K. (2021). The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world. Brussels: European Parliament. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU\(2021\)653635](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU(2021)653635)
- Convention (II) with Respect to the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 29 July 1899. Retrieved February 16, 2025 from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-ii-1899>
- Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War. (1949). Geneva, 12 August 1949. Retrieved November 19, 2024 from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciii-1949?activeTab=1949GCs-APs-and-commentaries>
- Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907. Retrieved February 6, 2025 from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907?activeTab=>
- Convention on Cybercrime (Budapest Convention). (2001). Council of Europe. European Treaty Series – No. 185., Entered into Force on 1 July 2004. Retrieved November 17, 2024 from <https://rm.coe.int/1680081561>
- Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution 2317 on Threats to Media Freedom and Journalists' Security in Europe. Retrieved January 23, 2024 from <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28508&lang=en>
- Council of Europe. (2023, December 12). Guidelines on the responsible implementation of artificial intelligence (AI) systems in journalism. Freedom of Expression; Council of Europe. Retrieved January 23, 2024 from <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/guidelines-on-the-responsible-implementation-of-artificial-intelligence-ai-systems-in-journalism>
- Crawford, E., & Davies, K. (2014). The international protection of journalists in times of armed conflict: The campaign for a press emblem. *Wis. Int'l LJ*, 32(1), 1-36.
- Deplano, R. (2017). The Resolutions on the Protection of Civilians in Armed Conflict and the Accountability of the Security Council. *University of Leicester School of Law Research Paper*, (17-03), 1-21. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2885889>

- Draghici, C., & Woods, L. M. (2019). Killing journalists is not media regulation: private rights, collective wrongs and the impact of impunity. *Transnational Law and Contemporary Problems*, 28(2), 263-308.
- Drumble, M. (2011). *The Crime of Genocide*, in Brown, S. Bartram (ed), Research Handbook on International Criminal Law, Edward Elgar Publishing.
- Düsterhöft, I., Crawford, E., Saul, B., Obot Odora, A., Jones, J. S., Kattab, D., Saxon, D., & Adhami, W. (2016). *Media, War, and International Law*. Translated by a group of translators under the supervision of Hossein Sharifi Tarazkouhi & Pouria Askary. Tehran: Mizan Publication. (in Persian)
- European Parliament Resolution on Strengthening Media Freedom: The Protection of Journalists in Europe, Hate Speech, Disinformation and the Role of Platforms (P9_TA(2020)0320). Retrieved November 17, 2024 from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0320_EN.html
- Falk, P. (2023, May 03). On World Press Freedom Day, U.N. Reveals “unbelievable” trends in deadly attacks against journalists – CBS News. CBS News. Retrieved February 29, 2024 from <https://www.cbsnews.com/news/world-press-freedom-day-un-reveals-2022-deadliest-year-journalists-killed/>
- Heyns, C., & Srinivasan, S. (2013). Protecting the right to life of journalists: The need for a higher level of engagement. *Hum. Rts. Q.*, 35(2), 304- 332.
- Human Rights Committee. (2011). Human Rights Committee 102nd session General comment No. 34. Retrieved January 25, 2024 from <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/GC34.pdf>
- Human Rights Council. (2012). Twentieth Session Agenda item 3 Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue. OHCHR.org. Retrieved January 23, 2024 from https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-17_en.pdf
- International Group of Experts at the Invitation of the NATO Cooperative Cyber Defense Center of Excellence. (2017). *Tallinn Manual 2.0 On the International Law Applicable to Cyber Operation*, Cambridge University Press.
- Khademi, A. (2015). *Protection of Journalists with Emphasis on International Documents and the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*. Master’s Thesis, Payame Noor University, South Tehran Center. (in Persian)
- Kyeyune, Hamza. (2023). Media workers demand end to killing of journalists in Gaza. aa.com. Retrieved January 23, 2024 from <https://www.aa.com.tr/en/africa/media-workers-demand-end-to-killing-of-journalists-in-gaza/3079955>
- Liivoja, R., & McCormack, T. (2013). *Law in Virtual Battlespace: The Tallinn Manual and the jus in bello*. Vol. 15. Yearbook of International Humanitarian Law.
- McGonagle, T. (2013). How to address current threats to journalism? The role of the Council of Europe in protecting journalists and other media actors. (MCM; No. (2013)009). *Republic of Serbia, Ministry of Culture and Information*, 1-34.
- McIntyr, Peter. (2003). A survival guide for journalists, International Federation of Journalists, e International Federation of Journalists. https://www.ifj.org/fileadmin/images/Live_News_versions/Live_News_EN.pdf
- Mitchell, T. (2019). Journalists as human rights Defenders: International protection of journalists in contexts of violence and impunity. *Reporting Human Rights, Conflicts, and Peacebuilding: Critical and Global Perspectives*, 221-242.
- Mohaghegh Harcheghan, A., Ardebily, M. A., Beigzadeh, E. & Mahdavi Sabet, M. A. (2023). Cyber International Law and the Development of the Jurisdiction of the International Criminal Court (Emphasizing the Tallinn talks of 2017). *Public Law Studies Quarterly*, Vol. 53, No. 3 (35), 1537-1559. (in Persian)
- OHCHR. (2011). International legal protection of human rights in armed conflict. New York: United Nations.
- Organization of American States (OAS) General Assembly Resolution on the promotion and protection of human rights (AG/RES. 2908 (XLVII-0/17)). Retrieved January 30, 2025 from <https://www.oas.org/en/sla/docs/AG07524E02.pdf>
- OSCE. (2011). *OSCE. safety of journalist's guidebook*. OSCE, Retrieved January 23, 2024 from <https://www.osce.org/fom/85777>
- Patrick, R. (2011). Staffing crisis hindering efforts to complete work of UN criminal tribunals, UN News, Retrieved February 16, 2025, from <https://news.un.org/en/story/2011/11/394742>
- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol 1). (1977). Retrieved November 14, 2024 from https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.34_AP-I-EN.pdf

Resolution 1738 adopted by the Security Council at its 5613th meeting, on 23 December 2006, on protection of civilians in armed conflict, S/RES/1738. Retrieved January 30, 2025 from <https://digitallibrary.un.org/record/589659?v=pdf>

Resolution 2222 adopted by Security Council on 2015, on protection of journalists and associated media personnel in armed conflict, S/2015/375. Retrieved January 30, 2025 from <https://digitallibrary.un.org/record/793613?v=pdf>

Resolution adopted by the Economic and Social Council on 8 June 2021, Mainstreaming a gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system, E/RES/2021/7. Retrieved January 30, 2025 from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/079/94/pdf/n2107994.pdf>

Resolution adopted by the General Assembly on 16 December 2021, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/76/173. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/RES/76/173>

Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/70/162. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/RES/70/162>

Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2013, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/68/163. <https://documents.un.org/access.nsf/get?OpenAgent&DS=A/RES/68/163&Lang=E>

Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2014, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/69/185. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/RES/69/185>

Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2017, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/72/175. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/RES/72/175>

Resolution adopted by the Human Rights Council on 2014, The safety of journalists, RES/27/5. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/27/5>

Resolution adopted by the Human Rights Council on 27 September 2018, The safety of journalists, A/HRC/RES/39/6. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/39/6>

Resolution adopted by the Human Rights Council on 29 September 2016, The safety of journalists, A/HRC/RES/33/2. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/33/2>

Resolution adopted by the Human Rights Council on 30 June 2016, Protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity, A/HRC/RES/32/2. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/32/2>

Resolution adopted by the Human Rights Council on 6 October 2020, The safety of journalists, A/HRC/RES/45/18. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/res/45/18>

Resolution adopted by the Human Rights Council on 9 October 2012, Safety of journalists, A/HRC/RES/21/12. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/21/12>

Resolution Adopted by the Security Council at its 4130th meeting, on 19 April 2000, S/RES/1296 (2000). Retrieved January 30, 2025 from [https://docs.un.org/en/S/RES/1296\(2000\)](https://docs.un.org/en/S/RES/1296(2000))

RFS. (2016). Introduction: RSF and the protection of journalists, RFS.org. Retrieved February 27, 2024 from <https://safety.rsf.org/introduction/#:~:text=RSF%20played%20a%20key%20role,of%20journalists%20in%20armed%20conflicts>

Rogers, A. P.V., & Malherbe, P. (2008). *Fight it right: model manual on the law of armed conflict for arms forces*. Tehran: Amir Kabir Publishing Institute. (in Persian)

Roscini, M. (2014). *Cyber Operations and the Use of Force in International Law*. Oxford University Press.

RSF. (2024). 31 Palestinian journalists currently held in Israeli prisons in record wave of detentions, RSF.org Retrieved January 26, 2024 from http://www.rsf.org/IMG/pdf/guide_gb.pdf

Saul, B. (2008). The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations. *Australian Journal of Human Rights*, 14(1), 99-140.

Schwendimann, F. (2011). The legal framework of humanitarian access in armed conflict. *International Review of the Red Cross*, 93(884), 993-1008.

Soukup, P. A. (2019). Von der Lippe, Berit, and Rune Ottosen (Eds.). Gendering War and Peace Reporting: Some Insights--Some Missing Links. *Communication Research Trends*, 38(3), 25-29.

Steadman, C. (2015). Reaffirming the Protection of International Journalists. *odu.edu*. 1-8. Available at: <https://ww1.odu.edu/content/dam/odu/offices/mun/2015/sochum-reaffirming-the-protection-of-international-journalists.pdf>

Stolte, Y. W. (2015). International legal framework for the protection of journalists in conflict zones: a round peg in a square hole?. PhD Law, University of Edinburgh.

- Tait, R. (2023). Israel-Hamas war is deadliest conflict on record for reporters, says watchdog, *The Guardian*. Retrieved January 25, 2024 from <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/21/israel-hamas-war-is-deadliest-conflict-on-record-for-reporters-says-watchdog>.
- Tambini, D. (2021). What is journalism? The paradox of media privilege. *European Human Rights Law Review*, 2021(5), 523-539.
- The safety of journalists and the issue of impunity adopted by General Assembly 10 November 2021, A/C.3/76/L.49/Rev.1. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/C.3/76/L.49/Rev.1>
- The safety of journalists: resolution / adopted by the Human Rights Council on 6 October 2022, A/HRC/RES/51/9. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/51/9>
- Treisman, R. (2023). *5 years after Jamal Khashoggi's murder, human rights groups call for justice: NPR*. NPR. Retrieved January 23, 2024 from <https://www.npr.org/2023/10/02/1202937036/jamal-khashoggi-mbs-murder-saudi-arabia-human-rights>
- UN News. Intimidated, jailed, abused: Threats against journalists harm us all, warns UN chief. (2022). UN.org. Retrieved January 20, 2024, from <https://news.un.org/en/story/2022/11/1130117>
- UN News. UN confirms handover of US journalist Peter Theo Curtis, (2014). UN.org. Retrieved January 20, 2024, from <https://news.un.org/en/story/2014/08/475792>
- UNESCO 202nd executive board decision on progress report on safety of journalists and the issue of impunity (202 EX/Decision 5.I.K). Retrieved January 30, 2025 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259824>
- UNESCO General Conference Resolution on Strengthening UNESCO's Leadership in the Implementation of the UN Plan of Action on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (39 C/Resolution 39). Retrieved January 30, 2025 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259913>
- UNESCO Intergovernmental Council of the IPDC Decision on the Director-General's Report on the Safety of Journalists and the Danger of Impunity (CI-16/COUNCIL-30/4). Retrieved January 30, 2025 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246411>
- UNESCO. (2005). A handbook for journalists. Available at: <https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2014-11/Handbook%20for%20Journalists%20%28UNESCO%2C%20RSF%29.pdf>
- UNESCO. (2012). The Safety of journalists and the danger of impunity: report by the Director-General, Retrieved January 23, 2024 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000216941>
- UNESCO. (2017). *Safety guide for journalists: A handbook for reporters in high-risk environment*. UNESCO Digital Library. Retrieved January 23, 2024 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243986>
- UNESCO. (2021). Threats that Silence: Trends in the Safety of Journalists, in *World Trends in Freedom of Expression and Media Development: Global Report 2021/2022*. Paris. UNESCO.
- UNESCO. (2023). Windhoek+30 declaration: information as public good, UNESCO.org. Retrieved January 26, 2024 from <https://www.unesco.org/en/articles/windhoek30-declaration-information-public-good>
- Universal Rights Group. (2020). Report on the 45th session of the Human Rights Council, Universal-Rights.org. Retrieved January 23, 2024 from <https://www.universal-rights.org/report-on-the-45th-session-of-the-human-rights-council/>
- Valo, J. (2014). *Cyber Attacks and the Use of Force in International Law*. Master's Thesis. Supervisor: LL.D. Jarna Patman. Helsinki: University of Helsinki, Faculty of Law, January 2014.
- Welgemoed, A. C. (2007). Media law aspects of the news-gathering function of journalists in a conflict zone (Doctoral dissertation).
- William, H. (2020), Safety of journalists (3rd digital ed.), Vienna: Office of the Representative on Freedom of the Media Organization for Security and Co-operation in Europe. <https://www.osce.org/files/f/documents/7/7/469758.pdf>
- Windhoek 30 Declaration World Press Freedom Day 2021 + Republic of Namibia. (2021). UNESCO. Retrieved January 23, 2024, from https://en.unesco.org/sites/default/files/windhoek30declaration_wpfd_2021.pdf
- Yadav, s. K. (2013). Journalist and news media personnel in armed conflicts: protection measures in international humanitarian law. *Academia.edu*.1-11.
- Zakerhossein, M. H. (2022). *An Inquiry into the Fight against Impunity fore Core International Crimes*. Tehran: Sherkat Sahami Enteshar Publications. (in Persian)
- Ziaee Bigdeli, M. R. (2021). *International Humanitarian Law*. Fifth Edition. Tehran: Ganj-e Danesh Publications, in collaboration with the International Committee of the Red Cross. (in Persian)

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پښتونستان جامع علوم انساني

حقوق خبرنگاران در زمان مخاصمات مسلحانه

کیان بیگلربیگی^۱ | سارا صلح‌چی^۲ | ستار عزیزی^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: kian.biglarbeigi@gmail.com

۲. کارشناس ارشد حقوق مالکیت فکری، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: solhchis@gmail.com

۳. نویسنده مسئول، استاد، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. رایانامه: s.azizi@basu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱/۲۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۶/۳۰

کلیدواژه‌ها:

خبرنگار،

حقوق خبرنگاران،

مخاصمات مسلحانه،

حقوق بین‌الملل بشردوستانه،

جنگ سایبری.

چکیده

هدف: همواره حقوق خبرنگاران چه در زمان صلح و چه در زمان درگیری مسلحانه مورد تضعیف قرار گرفته است. از این رو سؤال اصلی پژوهش حاضر آن است که خبرنگاران تحت چارچوب حقوق بین‌الملل بشردوستانه دارای چه حقوقی می‌باشند؟ هم‌چنین از آن‌جایی که امروزه با گسترش روزافزون فناوری‌ها، با جنگ سایبری نیز روبرو هستیم؛ بررسی و مذاقه حقوق آنان در پرتو جنگ سایبری نیز لازم می‌نماید.

روش پژوهش: در مقاله حاضر با روش تحلیلی-توصیفی و شیوه‌ی گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای، به بررسی اسناد، حقوق بین‌الملل عرفی و قطعنامه‌های مربوط پرداخته شده است.

یافته‌ها: رسانه‌های جمعی و عوامل انسانی آن‌ها، از آزادی مطبوعات به‌عنوان یکی از شرایط بنیادین آزادی اطلاع‌رسانی در مفهوم آن برخوردارند. خبرنگاران و روزنامه‌نگاران از طریق اطلاع‌رسانی صحیح، روشن و دقیق از عملکرد مسئولین و مقامات، مردم را نسبت به اعمال وظایف و هم‌چنین خطاهای آن‌ها آگاهی می‌بخشند؛ بنابراین اگر آزادی مطبوعات سلب نشود، آن‌ها می‌توانند در پیشرفت و توسعه جامعه گام‌های مؤثری بر دارند. از سوی دیگر، در شرایط بحران، رسانه‌ها وسیله ارتباطی بسیار مهمی هستند که به مردم اطلاع می‌دهند که در کجا چه اتفاقی می‌افتد و به‌عنوان سازکار ارتباطی و واسطه، به نجات جان انسان‌ها کمک می‌کنند. بنابراین در زمان مخاصمات مسلحانه، حقوق خبرنگاران به‌عنوان عاملی کلیدی در انتقال اطلاعات و شفافیت مسائل جاری، اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند و حفاظت از امنیت خبرنگاران از اهمیت بالایی برخوردار است.

نتیجه‌گیری: نقض حقوق خبرنگاران، اول، به‌عنوان تخلف از تعهدات بین‌المللی که دولت‌ها با امضاء و تصویب آن‌ها در توافق‌نامه‌ها و معاهدات مختلف انجام داده‌اند؛ دوم، نقض قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه از منظر ماهیت عرفی آن؛ سوم، باعث تضعیف اعتبار و شکل‌گیری حقوق بشر در سطح بین‌المللی؛ و چهارم، امکان رسیدگی دیوان بین‌المللی کیفری یا سایر دیوان‌های ذی‌صلاح به جرایم ناقضان حقوق خبرنگاران تلقی می‌گردد و لذا در این‌سبب، با توجه آن‌که نقض حقوق خبرنگاران نه‌تنها به‌عنوان یک موضوع اخلاقی، پیامدهای جدی حقوقی و بین‌المللی برای دولت‌ها نیز به همراه دارد، حمایت از حقوق خبرنگاران امری ضروری تلقی می‌گردد.

استناد: بیگلربیگی، کیان؛ صلح‌چی، سارا؛ و عزیزی، ستار (۱۴۰۴). حقوق خبرنگاران در زمان مخاصمات مسلحانه. *علوم خبری*، ۱۴ (۲)، ۲۷-۱.

DOI : <http://doi.org/10.22034/Irsi.2025.507146.1332>

© نویسندگان.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

رسانه‌های جمعی و عوامل انسانی آن‌ها، از آزادی مطبوعات به‌عنوان یکی از شرایط بنیادین آزادی اطلاع‌رسانی در مفهوم آن برخوردارند. آزادی اطلاع‌رسانی به‌طور کلی و به موازات و پیش درآمد آن، آزادی عقیده و بیان و نیز گردش آزاد اطلاعات از جمله حقوق بشری هستند که چه در زمان صلح و چه در زمان درگیری مسلحانه، اعم از بین‌المللی یا غیربین‌المللی مجراست (ضیایی بیگدلی، ۱۴۰۰: ۱۳۱). بنابراین؛ اگر آزادی مطبوعات سلب نشود، خبرنگاران می‌توانند در پیشرفت و توسعه جامعه گام‌های مؤثری بردارند. چنان‌که دبیرکل سازمان ملل متحد در سال ۲۰۲۲ بیان داشته است: «مطبوعات آزاد برای دموکراسی کارآمد، افشای تخلفات، مسیریابی در دنیای پیچیده ما و پیشبرد اهداف توسعه پایدار حیاتی است. با این‌حال، امسال بیش از ۷۰ خبرنگار صرفاً به‌خاطر ایفای این نقش در جامعه کشته شده‌اند» (اخبار سازمان ملل متحد،^۱ ۲۰۲۰).

در شرایط بحران، رسانه‌ها وسیله ارتباطی بسیار مهمی هستند که به مردم اطلاع می‌دهند که در کجا چه اتفاقی می‌افتد و به‌عنوان سازگار ارتباطی و واسطه، به نجات جان انسان‌ها کمک می‌کنند (آزندا^۲ و همکاران، ۲۰۲۰: ۳۱)؛ بنابراین در زمان مخاصمات مسلحانه، حقوق خبرنگاران به‌عنوان عاملی کلیدی در انتقال اطلاعات و شفافیت مسائل جاری، اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند و حفاظت از امنیت خبرنگاران از اهمیت بالایی برخوردار است (یاداو^۳، ۲۰۱۳: ۲). با وجود این، خبرنگاران جنگی به‌واسطه حرفه خود از دیرباز در مقابل خشونت آسیب‌پذیر بوده‌اند. آن‌ها در قالب واحدهای نظامی و یا با حضور داوطلبانه در مناطق جنگی، به‌دلیل این‌که به‌دنبال پوشش وقایع مناطق درگیر مخاصمه هستند، آگاهانه خود را در معرض آسیب جانی یا مرگ قرار می‌دهند (دوسترهوف و دیگران، ۱۳۹۵: ۶۹). لذا در این مواقع، آنان باید دارای حمایت و تضمین‌های لازم برای اجرای وظایف خود باشند (یاداو، ۲۰۱۳: ۵) که در این راستا، حقوق بشر نیز در مواقع خطرناک و وقوع بحران، به خبرنگاران حق حمایت از خود و ایمن ماندن را می‌دهد.

با این‌حال، بین آغاز سال ۲۰۱۶ و پایان سال ۲۰۲۰، ۴۰۰ خبرنگار در سراسر جهان به‌دلیل و در راستای انجام کار خود کشته شده‌اند. طی چند سال گذشته، سال ۲۰۱۶ کشته‌ترین سال برای خبرنگاران بوده است؛ زیرا ۱۰۲ نفر در حین کار کشته شدند یا مورد هدف قرار گرفتند (یونسکو^۴، ۲۰۲۱: ۸). یونسکو^۵ در گزارش آزادی بیان، به مرگ ۸۶ خبرنگار در سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۲۲ اشاره نموده که در مقایسه با ۵۵ قتل در سال ۲۰۲۱، در حواصل هر چهار روز، یک قتل اتفاق افتاده است (فالک^۶، ۲۰۲۳). به گفته کمیته حفاظت از خبرنگاران (سی‌پی‌جی)^۷، در جنگ اسرائیل و فلسطین، تا تاریخ ۵ دسامبر ۲۰۲۳ حداقل ۶۳ خبرنگار کشته شده‌اند. این سازمان اعلام نموده که از خبرنگاران کشته شده، ۵۶ نفر فلسطینی، چهار اسرائیلی و سه لبنانی وجود داشتند (کییونه^۸، ۲۰۲۳). هم‌چنین هشت تن از کارکنان رسانه‌ها مجروح و سه نفر نیز ناپدید شده‌اند. به گفته سی‌پی‌جی، خبرنگاران به‌ویژه در نوار غزه در معرض خطر هستند. لذا در این راستا، شریف منصور^۹، هماهنگ‌کننده برنامه سی‌پی‌جی هشدار داد که همه طرف‌ها باید اقداماتی را برای تضمین ایمنی خبرنگاران انجام دهند (تایت^{۱۰}، ۲۰۲۳). هم‌چنین به گفته گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد ارتقاء و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان^{۱۱}، طی بسیاری از درگیری‌های خشونت‌آمیز اخیر، از جمله افغانستان، عراق، خاورمیانه، سومالی، سودان، تعداد زیادی از خبرنگاران یا ترور یا در اثر حملات مستقیم مسلحانه در طول جنگ به‌طور عمدی زخمی می‌شوند (دراگیچی و وودز^{۱۲}، ۲۰۱۹: ۲۸۶).

¹ UN News.

² Azanda.

³ Yadav.

⁴ UNESCO.

⁵ در سال ۲۰۲۰، یونسکو درخواستی جهت کسب اطلاعات به ۶۳ کشور که قتل خبرنگاران در آن‌ها بین سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۹ ثبت شده بود، ارسال نمود که سوابق یونسکو هیچ مدرکی مبنی بر حل‌وفصل پرونده‌های قضایی نشان نداد. این درخواست مربوط به ۹۹۲ مورد از ۱۱۶۷ قتلی است که یونسکو بین سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۹ ثبت نموده است.

⁶ Falk.

⁷ Committee to Protect Journalists (CPJ).

⁸ Kyeyune.

⁹ Sharif Mansour.

¹⁰ Tait.

¹¹ Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression.

¹² Draghici & Woods.

بنابراین، حفاظت از خبرنگاران و جلوگیری از زیان وارده به آن‌ها همواره یکی از مسائل مهم جوامع حقوقی بین‌المللی و دولت‌ها بوده است. از این رو سؤال اصلی پژوهش حاضر آن است که خبرنگاران تحت چارچوب حقوق بین‌الملل بشردوستانه دارای چه حقوقی می‌باشند؟ هم‌چنین از آنجایی که امروزه با گسترش روزافزون فناوری‌ها، با جنگ سایبری نیز روبرو هستیم؛ بررسی و مذاقه حقوق آنان در پرتو جنگ سایبری نیز لازم می‌نماید. لذا در این مقاله با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و شیوه گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای، به پاسخ این پرسش‌ها می‌پردازیم.

۱. مفاهیم خبرنگار و حقوق خبرنگاران

مقصود از خبرنگار در مفهوم عام، کلیه عوامل انسانی است که نقش اساسی در انجام رسالت‌های رسانه‌های اجتماعی، از جمله مطبوعات، رادیو و تلویزیون، خبرگزاری‌ها و پایگاه‌های خبری دارند. عوامل انسانی شامل روزنامه‌نگاران، خبرنگاران، گزارشگران خبری، عکاسان و فیلمبرداران و سایر کسانی است که دست‌اندرکار تهیه و تنظیم و پخش اخبار و گزارش‌ها هستند (ضیایی بیگدلی، ۱۴۰۰: ۱۳۱). حقوق خبرنگاران نیز به مجموعه حقوق و آزادی‌هایی که به خبرنگاران در جریان انجام وظیفه‌های خبرنگاری و انتشار اطلاعات تعلق می‌گیرد، اشاره دارد (تامبینی^۱، ۲۰۲۱: ۵۲۳). این حقوق نه تنها به حقوق حقوقی افراد خبرنگار، بلکه به حقوق اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی آن‌ها نیز اشاره دارد. به‌طور مثال، فرانک لا رو^۲، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد ارتقاء و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان در گزارش خود متذکر می‌شود: «بدون احترام به آزادی بیان، به‌ویژه آزادی مطبوعات، وجود یک شهروند آگاه، فعال و متعهد غیرممکن است؛ بنابراین حمله به خبرنگار، حمله به اصول شفافیت و پاسخ‌گویی است و هم‌چنین حق داشتن عقیده و شرکت در بحث‌های عمومی، عنصری کلیدی برای دموکراسی می‌باشد» (شورای حقوق بشر^۳، ۲۰۱۲: ۱۰)؛ لذا حفظ امنیت خبرنگاران برای دستیابی به حق اساسی آزادی بیان، امری ضروری است.

۲. حقوق خبرنگاران در چارچوب مقررات حقوق بین‌الملل بشردوستانه

حقوق بشر به انسان‌ها تعلق دارد و نظام بین‌المللی حقوق بشر، از حق انسان‌ها در هر شرایطی در برابر دولت‌ها حمایت می‌کند؛ اما در زمان مخاصمات، علاوه بر حقوق بشر، حقوق بشردوستانه به‌عنوان قواعد خاص، چارچوب قواعد حاکم بر روابط بین طرفین خواهد بود (شوندیمن^۴، ۲۰۱۱: ۱۰۰۳). لذا باید اشاره داشت، قواعد حقوق بشر، در زمان صلح و در چارچوب رابطه حقوقی بین دولت و شهروندان اعمال می‌شود که اساسی‌ترین ستون حقوقی به‌منظور حفظ حقوق و آزادی‌های شهروندان در برابر دولت است و به‌عنوان معیاری برای ارزیابی عملکرد دولت‌ها جهت حفظ حقوق شهروندان و اجتناب از سوءاستفاده از قدرت می‌باشد (میچل^۵، ۲۰۱۹: ۲۳۳). اما از سوی دیگر، حقوق بشردوستانه به‌دنبال محدودکردن اثرات درگیری‌های مسلحانه بر مردم، از جمله غیرنظامیان است و برای دستیابی به این هدف، به حمایت از افراد و اعمال محدودیت در ابزار و روش‌های جنگ می‌پردازد (کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد^۶، ۲۰۱۱: ۱۰) و نقض فاحش حقوق مخاصمات مسلحانه، به‌منزله یک جنایت جنگی است که در محاکم داخلی یا دادگاه‌های بین‌المللی قابل تعقیب جزایی می‌باشد (راجرز، مالرب، ۱۳۸۷: ۳۷)؛ چراکه هدف

¹ Tambini.

² Frank La Rue.

³ Human Rights Council.

⁴ Schwendimann.

⁵ Mitchell.

⁶ OHCHR.

اصلی نظام عدالت کیفری بین‌المللی چنان که در دیباچه اساسنامه رم نیز تصریح شده است، مقابله با بی‌کیفرمانی است. بی‌کیفرمانی به معنای رهایی از عواقب کار، جبران خسارت و رنج و شرمساری است (درامبل^۱، ۲۰۱۱: ۲۶۰). به تعبیر رئیس وقت دیوان کیفری بین‌المللی یوگسلاوی سابق، پاتریک رایینسون، بازداشت، محاکمه و مجازات هر مرتکب جنایت‌های بین‌المللی به معنای برداشتن یک خشونت از «دیوار بی‌کیفرمانی» است (پاتریک^۲، ۲۰۱۱).

بنابر آن چه گفته شد، اصول کلی حمایت از خبرنگاران بخشی از حقوق در جنگ^۳ یا حقوق بین‌الملل بشردوستانه قلمداد می‌شود که متشکل از مجموعه قواعدی است که با هدف قاعده‌مندسازی رفتار افراد - اعم از غیرنظامیان و نظامیان مجروح و یا فعال - در مخاصمات مسلحانه طراحی شده است (دوسترهوف و دیگران، ۱۳۹۵: ۳۲). نخستین قوانین حاکم بر مخاصمات مسلحانه که برای روزنامه‌نگاران حمایت ویژه‌ای در نظر گرفت، قوانین مندرج در کد لیبیر ۱۸۶۳ بود - قواعد تنظیم‌شده برای نیروی متحد ارتش در جنگ داخلی آمریکا که منبع حقوق بین‌الملل ناظر بر مخاصمات مسلحانه بعد از خود شد. ماده ۵۰ کد لیبیر مقرر می‌کند: «شهروندانی که به هر منظوری ارتش را همراهی می‌کنند، مانند آذوغه‌رسانان، سردبیران، روزنامه‌نگاران یا پیمان‌کاران، در صورت بازداشت، اسیر جنگی تلقی می‌شوند و با این عنوان بازداشت می‌شوند». هنگامی که قوانین و مقررات بین‌المللی راجع به حقوق مخاصمه مسلحانه در کنفرانس لاهه در سال ۱۸۹۹ در حال بحث و بررسی بود، مقرر شد مشابهی در مورد روزنامه‌نگاران در ماده ۱۳ درج شد و در مقررات ۱۹۰۷ لاهه در خصوص حقوق و عرف جنگ زمینی تکرار و ضمیمه چهارمین کنوانسیون لاهه در سال ۱۹۰۷ گشت (دوسترهوف و دیگران، ۱۳۹۵: ۸۴). بنابراین، سابقه تاریخی - حقوقی حمایت از روزنامه‌نگاران و به‌طور کلی عوامل انسانی رسانه‌های جمعی به سال ۱۹۰۷ و ماده ۱۳ مقررات منضم به عهدنامه چهارم لاهه در مورد قوانین و عرف‌های جنگی باز می‌گردد. این مقررده مربوط به حمایت از روزنامه‌نگاران و گزارشگرانی است که در درگیری‌های مسلحانه، طرف‌های درگیری را همراهی می‌کنند، بدون آن که مستقیماً در زمره آنان باشند. مقررات لاهه در واقع تنها از روزنامه‌نگاران و گزارشگران جنگی و نه از خبرنگاران مستقل حمایت می‌کند و آنان را در صورت اسارت، از داشتن حق رفتار با اسیران جنگی برخوردار می‌داند، البته به شرطی که از ارتشی که در معیت آن هستند، اجازه‌نامه داشته باشند (ضیایی بیگدلی، ۱۴۰۰: ۱۳۱-۱۳۲). بنابراین مشاهده می‌شود آن چه ابتدائاً در قواعد حقوق بین‌الملل برای خبرنگاران پیش‌بینی شده بود، عمدتاً به مواقع بحرانی و مخاصمات مسلحانه باز می‌گشت؛ چنان که کنوانسیون لاهه در سال ۱۹۰۷ بر لزوم حمایت از خبرنگارانی که به اسارت در می‌آیند، تأکید نموده بود و حقوقی را برای خبرنگاران در زمان آزادی برنشمرده بود (استولته^۴، ۲۰۱۵: ۲۹-۳۱).

در این راستا شایان اشاره است، روزنامه‌نگاران غیرنظامی را نباید با روزنامه‌نگاران جنگی یکی دانست. روزنامه‌نگاران غیرنظامی یا عادی، برعکس خبرنگاران جنگی، نیروهای مسلح هیچ‌یک از طرف‌های درگیری را همراهی نمی‌کنند و اجازه‌نامه مخصوص برای حضور در عرصه مخاصمات را ندارند، بلکه تنها کافی است کارت خبرنگاری معتبر داشته باشند. این افراد برخلاف خبرنگاران جنگی که در صورت بازداشت در حکم زندانی یا اسیر جنگی محسوب می‌شوند، وضعیت غیرنظامی بودن خود را حفظ می‌کنند.^۵ البته در مواردی، کشورهای طرف درگیری تنها در صورتی به عوامل خبر (از جمله خبرنگاران) کشورهای بی‌طرف اجازه حضور در جبهه‌های نبرد و تهیه خبر را می‌دهند که همراه نیروهای مسلح باشند، اما این همراهی وضعیت غیرنظامی بودن آنان را تغییر

¹ Drumble.

² Patrick.

³ Jus in Bello.

⁴ Stolte.

^۵ مواد ۴ (۴) کنوانسیون سوم و ۷۹ (۲) پروتکل اول الحاقی.

نمی‌دهد. در جریان حمله نظامی ایالات متحد آمریکا و متحدانش به عراق، دولت ایالات متحد آمریکا از خبرنگاران خواسته بود به شرط همراهی و دریافت مجوز و کارت مخصوص از ارتش می‌تواند از جبهه‌های نبرد خبر تهیه کنند (ضیایی بیگدلی، ۱۴۰۰: ۱۳۲). پس از قواعد پیش گفته، مقررات کنوانسیون سوم ژنو نیز تقریباً متضمن مقررات ۱۹۰۷ لاهه است^۱ (کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو مصوب ۱۹۴۹، از جمله منابع اصلی حقوق بشردوستانه به‌شمار می‌رود)؛ اما پروتکل اول الحاقی ۱۹۷۷ به کنوانسیون‌های ژنو، به‌طور خاص موادی را به خبرنگاران جنگی اختصاص می‌دهد^۲ و این پروتکل برخلاف اسناد قبلی به تعریف خبرنگار پرداخته است (کرافورد و دیویس^۳، ۲۰۱۴: ۱).

ماده ۷۹ اولین پروتکل الحاقی ۱۹۷۷، تحت عنوان «اقدامات حمایتی از خبرنگاران»^۴ بیان می‌دارد که «خبرنگارانی که در مأموریت‌های حرفه‌ای خطرناک در مناطق درگیری مسلحانه شرکت می‌کنند، غیرنظامی محسوب می‌شوند». بند ۲ ماده ۷۹ می‌افزاید: «از آن‌ها تحت کنوانسیون‌ها و این پروتکل حمایت خواهد شد، مشروط بر این که هیچ اقدامی انجام ندهند که بر وضعیت آن‌ها به‌عنوان غیرنظامی تأثیر منفی بگذارد». هم‌چنین در این بند تأکید شده است که حمایت مقرر در بند فوق، به حقوق خبرنگاران جنگی وابسته به نیروهای مسلح مقرر در کنوانسیون سوم ژنو (بند ۴ ماده ۴) خدشه‌ای وارد نمی‌کند. بند سوم ماده یاد شده، داشتن کارت شناسایی معتبر را برای تمام روزنامه‌نگاران حاضر در درگیری‌ها لازم می‌داند. این کارت باید از سوی دولتی که روزنامه‌نگار تبعه آن است یا دولتی که وی در قلمرو آن اقامت دارد و یا رسانه جمعی که روزنامه‌نگار در استخدام آن است، صادر شده باشد. براین اساس، اصطلاح خبرنگار که در پروتکل الحاقی به‌کار برده شده است، شامل همه اشخاصی که با رسانه‌ها در ارتباط هستند، از جمله گزارشگران، فیلمبرداران، صدابرداران و عکاسان می‌شود. مطابق این پروتکل، خبرنگارانی که در مناطق درگیر جنگ به مأموریت‌های حرفه‌ای خطرناک اشتغال دارند، به‌عنوان غیرنظامی مورد حمایت هستند و از همان حقوقی که به غیرنظامیان تعلق می‌گیرد، برخوردارند؛ البته به شرطی که اقدامی که مغایر وضعیت آن‌ها به‌عنوان غیرنظامی باشد، انجام ندهند (سوکاپ^۵، ۲۰۱۹: ۲۵). در این سیاق شایان اشاره است، دلایل گنجاندن ماده‌ای در پروتکل الحاقی که به‌طور خاص بر خبرنگاران متمرکز است، به این شرح توضیح داده شده است: «در شرایط درگیری مسلحانه، خبرنگارانی که حرفه خود را در چنین موقعیتی انجام می‌دهند، در معرض خطراتی قرار می‌گیرند که اغلب از سطح خطری که معمولاً غیرنظامیان با آن مواجه می‌شوند، فراتر می‌رود. در برخی موارد، خطرات مشابه خطراتی است که اعضای نیروهای مسلح با آن مواجه می‌شوند. بنابراین، قوانین خاصی برای خبرنگارانی که در چارچوب درگیری‌های مسلحانه به‌دلیل و در راستای اجرای وظایف حرفه‌ای خود در معرض خطر قرار می‌گیرند، مورد نیاز است» (مک‌گوناگل^۶، ۲۰۱۳: ۱۱).

علاوه براین، به موازات حمایت‌های معاهده‌ای و عرفی از روزنامه‌نگاران، اقدامات حمایتی دولت‌ها، سازمان ملل متحد، به‌ویژه شورای امنیت، سازمان‌های بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی، به‌ویژه گزارشگران بدون مرز، را باید مورد توجه قرار داد. برای نمونه،

^۱ ماده ۴ (۴).

^۲ مجمع عمومی سازمان ملل متحد از آغاز بیست و پنجمین اجلاس خود به موضوع حمایت از روزنامه‌نگاران توجه نموده است. از همین‌رو، در سال ۱۹۷۰ طرح عهدنامه‌ای جهت تضمین حمایت از آنان را تهیه نمود که مبتکر آن کشور فرانسه بود. از این‌رو مجمع طی قطعنامه مورخ ۲ نوامبر ۱۹۷۳ خود از دبیرکل سازمان درخواست نمود که طرح پیش گفته را به کنفرانس دیپلماتیک در زمینه تأیید مجدد و توسعه حقوق بشردوستانه ارائه دهد. این کنفرانس طی دومین اجلاس خود، موضوع را مورد بررسی قرار داد و منجر به نگارش متنی شد که ماده ۷۹ اولین پروتکل را تشکیل می‌دهد (ضیایی بیگدلی، ۱۴۰۰: ۱۳۲).

^۳ Crawford & Davies.

^۴ Measures of Protection for Journalists.

^۵ Soukup.

^۶ McGonagle.

سازمان گزارشگران بدون مرز^۱ با فعالیتهای گسترده‌ای که در سراسر جهان انجام می‌دهد، نقش بسیار مهمی در ترویج حقوق خبرنگاران دارد. این سازمان از طریق انتشار گزارش‌ها، بیانیه‌ها و فعالیتهای اجتماعی و سیاسی، افکار عمومی را آگاه می‌سازد و فشار را بر دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی به منظور اصلاح قوانین و سیاست‌هایی که موجب محدودیت آزادی رسانه‌ها و حقوق خبرنگاران می‌شوند، افزایش می‌دهد. همچنین این سازمان با ارائه حمایت حقوقی، آموزش در زمینه امنیت دیجیتال و فعالیتهای دیگر، به حفاظت و امنیت خبرنگاران در مواجهه با خطرات مختلف کمک می‌نماید (چتوپادهای^۲، ۲۰۰۸: ۷۱۷). برای مثال این سازمان در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۵ نقش کلیدی در راستای متقاعدسازی اعضای شورای امنیت برای صدور قطعنامه‌های ۱۷۳۸ و ۲۲۲۲^۳ در مورد حمایت از خبرنگاران در درگیری‌های مسلحانه را ایفا نموده است (سازمان گزارشگران بدون مرز، ۲۰۱۶).

در این راستا، بسیاری از دولت‌ها دستورالعمل‌ها و سیاست‌های خود را برای حمایت از حقوق خبرنگاران در زمان بحران‌ها و مخاصمات اعلام کرده‌اند. به عنوان نمونه، می‌توان به دستورالعمل‌های رسانه‌ای وزارت دفاع بریتانیا اشاره نمود که برای خبرنگاران در صورت دستگیری وضعیت اسیر جنگی قائل می‌شود (بالگوی-گالویز^۴، ۲۰۰۴: ۵) و یا کشورهای سوئد، نروژ و فنلاند به ترتیب در سال‌های ۱۹۱۲، ۱۹۱۶، ۱۹۱۹ مقررات اخلاقی خبرنگاران را تصویب نموده‌اند (خادمی، ۱۳۹۴: ۲۳). به علاوه، در سال ۲۰۱۷، وزارت کشور ایتالیا مرکز هماهنگی را جهت مبارزه با ارباب علیه روزنامه‌نگاران راه‌اندازی و اعلام نمود که ۱۹ روزنامه‌نگار به دلیل تهدید به مرگ از سوی گروه‌های افراطی تحت حمایت پلیس قرار دارند و یا در دسامبر ۲۰۱۶، دولت صربستان تفاهم‌نامه‌ای را در راستای انجام اقداماتی جهت بهبود محیط کاری و ایمنی روزنامه‌نگاران با چندین روزنامه‌نگار و سازمان رسانه‌ای از جمله انجمن روزنامه‌نگاران مستقل صربستان امضا نمود. همچنین در سال ۲۰۱۸، سوئد نیز برنامه دفاع از آزادی بیان - مجموعه‌ای از اقدامات برای محافظت از روزنامه‌نگاران، نمایندگان منتخب و هنرمندان در برابر تهدید و نفرت را صادر نمود (ویلیام^۵، ۲۰۲۰: ۳۹-۴۰).

چنان‌که بیان شد، سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی نیز استانداردهای مختلفی را برای حمایت از حقوق خبرنگاران ارائه کرده‌اند. به عنوان مثال، سازمان امنیت و همکاری اروپا «کتاب راهنمای ایمنی خبرنگاران» را ایجاد کرده است، که بر این موضوع تمرکز می‌کند که دولت‌ها چگونه می‌توانند مسئولیت بیشتری برای انجام وظایف قانونی خود برای حمایت از خبرنگاران بر عهده بگیرند؛^۶ «راهنمای خبرنگاران» که توسط گزارشگران بدون مرز ایجاد شده است؛^۷ «راهنمای بقا برای خبرنگاران»^۸ که توسط فدراسیون بین‌المللی خبرنگاران ایجاد شده است؛ اصول بین‌المللی اخلاق حرفه‌ای^۹ در خبرنگاری، تهیه شده تحت نظارت یونسکو توسط نشست‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای خبرگاران بین سال‌های ۱۹۷۸ و ۱۹۸۳، که توسط چهارمین نشست مشورتی به نمایندگی از چهارصد هزار خبرنگار شاغل در تمام نقاط جهان در ۲۰ نوامبر ۱۹۸۳ در پاریس صادر شده است؛ یونسکو همچنین دستورالعمل‌هایی برای حمایت از خبرنگاران در مناطق مناقشه تحت عنوان «راهنمای ایمنی برای خبرنگاران: کتاب راهنمای خبرنگاران در محیط‌های پرخطر»^{۱۰} را تدوین کرده است که به ایجاد محیطی امن و محافظتی برای خبرنگاران تأکید دارد. علاوه

^۱ Reporters Without Borders (RSF).

^۲ Chattopadhyay.

^۳ Resolution 1738, Adopted by the Security Council at its 5613th meeting, on 23 December 2006, S/RES/1738.

^۴ Resolution 2222, Adopted by the Security Council at its 7450th meeting, on 27 May 2015, S/RES/2222.

^۵ Balguy-Gallois.

^۶ William.

^۷ کتاب راهنمای ایمنی خبرنگاران سازمان امنیت و همکاری اروپا قابل دسترس در: <https://www.osce.org/fom/85777>

^۸ راهنمای ایمنی سازمان گزارشگران بدون مرز برای خبرنگاران قابل دسترس در: http://www.rsf.org/IMG/pdf/guide_gb.pdf

^۹ راهنمای بقای خبرنگاران قابل دسترس در: http://www.ifj.org/fileadmin/images/Live_News_versions/Live_News_EN.pdf

^{۱۰} اصول بین‌المللی اخلاق حرفه‌ای قابل دسترس در: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/International-Principles>

^{۱۱} کتاب راهنمای خبرنگاران در محیط‌های پرخطر قابل دسترس در: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243986>

براین موارد، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ نیز ممکن است با تلقی کردن خبرنگاران به‌عنوان غیرنظامیان در معرض تهدید یا با در نظر گرفتن حرفه آن‌ها، به کمک خبرنگاران بیاید (یونسکو، ۲۰۰۵: ۷۹).

علاوه بر این، سازمان‌های منطقه‌ای نیز قطعنامه‌های متعددی را برای حمایت از حقوق خبرنگاران مطرح نموده‌اند. قطعنامه مجمع عمومی سازمان کشورهای آمریکایی^۱ در مورد ارتقا و حمایت از حقوق بشر که بر مشارکت خبرنگاران تحقیقی که در حوزه نقض حقوق بشر، جنایات سازمان‌یافته، فساد و سایر تخلفات فعالیت می‌نمایند، تأکید می‌کند و محکومیت و سایر خشونت‌ها علیه روزنامه‌نگاران و کارکنان رسانه‌ها را تجاوز به حق دریافت اطلاعات عمومی می‌داند. قطعنامه ۴۶۸ کمیسیون آفریقایی حقوق بشر^۲، نگرانی عمیق خود را در رابطه با وضعیت کارکنان رسانه در آفریقا به‌ویژه حملات فیزیکی، آدم‌ربایی، تهدید به مرگ، ارباب و دستگیری‌های خودسرانه ابراز می‌کند و از کشورهای عضو می‌خواهد که ایمنی روزنامه‌نگاران را تضمین کنند و اقدامات خاصی را برای ایمنی زنان فعال رسانه انجام دهند. قطعنامه پیش‌گفته بر خطرات پیش روی خبرنگارانی که اعتراضات و تجمعات گسترده را پوشش می‌دهند نیز می‌پردازد. قطعنامه پارلمان اروپا در مورد تقویت آزادی رسانه^۳، بر نقش گزارش‌دهی روزنامه‌نگاران در حوزه اعتراضات تأکید می‌کند و از کشورهای عضو و کمیسیون اروپا می‌خواهد تا به حمایت مؤثر از روزنامه‌نگاران و کارکنان رسانه‌ها بپردازند و همچنین قطعنامه ۲۳۱۷ مجمع پارلمانی شورای اروپا درباره تهدید آزادی رسانه و امنیت روزنامه‌نگاران در اروپا^۴، از کشورهای عضو در شورای اروپا می‌خواهد تا تحقیقات مؤثر، مستقل و سریع را در مورد جنایت علیه روزنامه‌نگاران به عمل آورند و اقدامات و سازکارهای ملی منطبق با برنامه اقدام سازمان ملل متحد در مورد ایمنی روزنامه‌نگاران را برای مبارزه با آزار و اذیت آنلاین خبرنگاران و به‌ویژه زنان روزنامه‌نگار به عمل آورند و خطوط تلفن یا نقاط تماس اضطراری برای اطمینان از دسترسی فوری به حمایت مورد نیاز را برای خبرنگاران ایجاد نمایند.

در نهایت چنان‌که اشاره شد، سازمان ملل متحد نیز به حمایت از خبرنگاران در مناطق مناقشه و بحران اهمیت ویژه‌ای می‌دهد. این امر شامل تشویق دولت‌ها به حمایت از امنیت خبرنگاران، جلوگیری از تعقیب و آزار آن‌ها و اذعان به نقش مهم آنان در اطلاع‌رسانی در شرایط حساس، اتخاذ تدابیری برای حفاظت از امنیت و سلامت خبرنگاران در شرایط خطرناک است.

برای مثال، قطعنامه ۱۲۹۶ (۲۰۰۰)^۵ شورای امنیت سازمان ملل متحد خاطرنشان می‌کند که هدف قرار دادن عمدی جمعیت غیرنظامی یا سایر افراد حفاظت شده و همچنین نقض نظام‌مند، آشکار و گسترده قواعد حقوق بشردوستانه و حقوق بشر در شرایط درگیری مسلحانه، ممکن است تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی باشد؛ قطعنامه ۲۲۲۲^۶ شورای امنیت سازمان ملل متحد بر تأیید حمایت از حقوق خبرنگاران در مناطق جنگی تأکید دارد و دولت‌ها را به حمایت از امانت‌داری خبرنگاران و اطلاع‌رسانی مستقل تشویق می‌کند (برای مثال در سوریه، خبرنگاران با اعتبار این قطعنامه توانستند در شرایط دشوار، وضعیت مناطق جنگی را گزارش

¹ Organization of American States (OAS) General Assembly Resolution on the promotion and protection of human rights (AG/RES. 2908 (XLVII-0/17)).

² African Commission on Human and People's Rights Resolution 468 on the Safety of Journalists and Media Practitioners in Africa (ACHPR/Res.468 (LXVII)).

³ European Parliament Resolution on Strengthening Media Freedom: The Protection of Journalists in Europe, Hate Speech, Disinformation and the Role of Platforms (P9_TA(2020)0320).

⁴ Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution 2317 on Threats to Media Freedom and Journalists' Security in Europe.

⁵ Resolution Adopted by the Security Council at its 4130th meeting, on 19 April 2000, S/RES/1296 (2000).

⁶ Resolution 2222 adopted by Security Council on 2015, on protection of journalists and associated media personnel in armed conflict, S/2015/375.

این قطعنامه از همه طرف‌های درگیر در مخاصمات مسلحانه می‌خواهد که به استقلال حرفه‌ای و حقوق خبرنگاران و متخصصان رسانه احترام بگذارند و گام‌های مناسب را برای اطمینان از پاسخ‌گویی در قبال جنایات ارتكابی علیه خبرنگارانی که در این شرایط فعالیت می‌کنند، بردارند. این قطعنامه همچنین تأکید می‌کند که حافظان صلح سازمان ملل متحد باید موارد وقوع اعمال خشونت‌آمیز علیه خبرنگاران را در شرایط مخاصمه مسلحانه گزارش دهند.

دهند) (دپلانو^۱، ۲۰۱۶: ۹)؛ قطعنامه ۲۳۳/۲ شورای حقوق بشر در مورد ایمنی خبرنگاران که از کشورها می‌خواهد اطمینان حاصل کنند که اقدامات آنان جهت مبارزه با تروریسم و حفظ امنیت ملی یا نظم عمومی مانع فعالیت و ایمنی خبرنگاران نمی‌شود و همچنین از دولت‌ها می‌خواهد که در قانون و عمل، از محرمانه بودن منابع خبرنگاران محافظت کنند؛ قطعنامه ۱۷۳۸ (۲۰۰۶)^۲ شورای امنیت سازمان ملل متحد به محکومیت هرگونه حمله به خبرنگاران در مناطق جنگی و تأکید بر حمایت از حقوق آنان پرداخته؛ قطعنامه ۷۶/۱۷۳ (۲۰۲۱)^۴ مجمع عمومی سازمان ملل متحد در مورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات؛ قطعنامه ۴۵/۱۸ (۲۰۲۰)^۵ شورای حقوق بشر در مورد ایمنی خبرنگاران؛ و اعلامیه ۲۰۲۱ ویندهوک^۶ در این خصوص قابل ذکر است.

علاوه بر این باید اشاره داشت، اگر حادثه‌ای در منطقه‌ای با تنش‌های جنگی رخ دهد، حقوق خبرنگاران شامل حمایت از امنیت آن‌ها نیز می‌شود. برای نمونه، قطعنامه‌های ۶۹/۱۸۵ (۲۰۱۴)؛^۸ ۷۰/۱۶۲ (۲۰۱۵)؛^۹ ۷۲/۱۷۵ (۲۰۱۷)^{۱۰} مجمع عمومی سازمان ملل

^۱ Deplano.

^۲ Resolution adopted by the Human Rights Council on 29 September 2016, The safety of journalists, A/HRC/RES/33/2.

^۳ Resolution 1738 adopted by the Security Council at its 5613th meeting, on 23 December 2006, on protection of civilians in armed conflict, S/RES/1738.

^۴ Resolution adopted by the General Assembly on 16 December 2021, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/76/173.

^۵ Resolution adopted by the Human Rights Council on 6 October 2020, The safety of journalists, A/HRC/RES/45/18.

این قطعنامه از کشورها می‌خواهد تا در مورد کاهش تعدادی از موانع جهت تضمین ایجاد محیطی امن و توانمند برای خبرنگاران و کارکنان رسانه اقدام کنند. این امور شامل توسعه راهبردهایی برای مبارزه با مصونیت از مجازات، حصول اطمینان از پاسخ‌گویی از طریق انجام تحقیقات بی‌طرفانه، سریع و مؤثر؛ ایجاد ساز کارهای پیشگیری؛ حصول اطمینان از این‌که از قوانین مربوط به تهمت و افتراء، به‌ویژه برای سانسور غیرقانونی خبرنگاران، سوءاستفاده نمی‌شود و همچنین خودداری از مداخله در استفاده از فناوری‌هایی مانند ابزارهای رمزگذاری و ناشناس برای رسیدگی به اموری چون خشونت جنسی می‌باشد. همچنین از دولت‌ها می‌خواهد که با رسانه‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی برای ارزیابی آسیب‌هایی که همه‌گیری کووید-۱۹ بر ارائه اطلاعات حیاتی به مردم و پایداری محیط‌های رسانه‌ای وارد نموده است، همکاری کنند.
^۶ سی سال پیش، خبرنگاران آفریقایی در ویندهوک، متن تاریخی (اعلامیه ویندهوک) را تهیه کردند که سپس به یک اعلامیه جهانی تبدیل شد که خواستار مطبوعاتی آزاد، مستقل و متکثر شد و روز جهانی آزادی مطبوعات را به‌وجود آورد. از زمان امضای بیانیه ویندهوک در سال ۱۹۹۱، جهان با چالش‌های جدید و تاریخی در برابر آزادی بیان روبه‌رو شده و به‌طور قابل توجهی تغییر کرده است. شرکت‌کنندگان در کنفرانس جهانی روز جهانی آزادی مطبوعات یونسکو، که از ۲۹ آوریل تا ۳ مه ۲۰۲۱ در ویندهوک، نامیبیا برگزار شد، اعلامیه ویندهوک + ۳۰ را تصویب کردند و اطلاعات را به‌عنوان یک کالای عمومی توصیف نمودند. اعلامیه پیش‌گفته از همه دولت‌ها می‌خواهد تا محیط‌های مثبتی را برای آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات، آنلاین و آفلاین ایجاد کنند و از طریق اتخاذ تدابیر قانونی مناسب به شیوه‌ای شفاف و پیروی از مشورت‌های عمومی کافی، به تضمین فعالیت خبرنگاری عاری از مداخلات دولتی، ترویج دسترسی جهانی به اینترنت و اتخاذ تدابیری برای تقویت ایمنی خبرنگاران بپردازند.

^۷ اعلامیه ویندهوک + ۳۰ قابل دسترسی در: <https://www.unesco.org/en/articles/windhoek30-declaration-information-public-good>

^۸ Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2014, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/69/185.

این قطعنامه به صراحت تمامی اشکال حمله و خشونت علیه خبرنگاران را محکوم می‌کند و مصونیت از مجازات حاکم برای چنین حملاتی را به شدت محکوم می‌نماید و از دولت‌ها می‌خواهد تا حداکثر تلاش خود را برای جلوگیری از خشونت، تهدید و حملات علیه خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها، تضمین پاسخ‌گویی از طریق انجام تحقیقات بی‌طرفانه، سریع، کامل، مستقل و مؤثر در مورد تمام خشونت‌های ادعایی انجام دهند و از دولت‌ها می‌خواهد که در قوانین و عمل، محیطی مناسب را برای خبرنگاران ایجاد نمایند.

^۹ Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/70/162.

این قطعنامه از کشورها می‌خواهد که چارچوب‌های قانونی قابل اجرا برای حمایت از خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها را به‌منظور مبارزه با حملات و خشونت علیه خبرنگاران، به‌طور مؤثرتر اجرا کنند. همچنین بر لزوم تضمین همکاری و هماهنگی بهتر در سطوح بین‌المللی و منطقه‌ای، از جمله از طریق کمک‌های فنی و ظرفیت‌سازی و کمک به بهبود ایمنی خبرنگاران در سطوح ملی و محلی تأکید می‌کند.

^{۱۰} Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2017, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/72/175.

این قطعنامه به صراحت تمامی حملات و خشونت‌ها علیه خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها را محکوم می‌کند. همچنین حملات خاص علیه زنان خبرنگار در حین انجام فعالیت، از جمله تبعیض جنسی و جنسیتی و خشونت، ارباب و آزار و اذیت آنلاین و آفلاین را محکوم می‌کند. این قطعنامه از کشورها می‌خواهد که چارچوب قانونی قابل

متحد و قطعنامه‌های ۲۱/۱۲ (۲۰۱۲)؛^۱ ۲۷/۵ (۲۰۱۴)؛^۲ ۳۳/۲ (۲۰۱۶) و ۳۹/۶ (۲۰۱۸)^۳ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد به این موضوع پرداخته است (استدمن^۴، ۲۰۱۵: ۴). این حمایت ممکن است شامل آگاهی‌بخشی و آموزش در زمینه حفاظت شخصی هم باشد. به‌عنوان مثال، فدراسیون بین‌المللی خبرنگاران^۵ متذکر می‌شود که خبرنگارانی که در موقعیت‌های درگیری مستقر می‌شوند باید تجهیزات حفاظتی، بهداشتی و ایمنی همراه داشته باشند (سائول^۶، ۲۰۰۸: ۲۶). البته حق خبرنگار برای جابه‌جایی و دسترسی به مناطق درگیری و جنگی می‌تواند با امتناع دولت از دسترسی به کشور یا توسط واحد نظامی که بخشی از آن است، محدود شود (ولگموئد^۷، ۲۰۰۷: ۹۸). نحوه واکنش دولت‌ها و سازمان ملل متحد به این تهدیدات علیه خبرنگاران به اندازه نظرات سیاسی دولت‌ها متفاوت است. برای نمونه، در برخی موارد در شرایط گروگان‌گیری، سازمان ملل متحد برای تسهیل آزادی زندانیان درگیر شده است. این اتفاق در آگوست ۲۰۱۴ رخ داد، زمانی که سازمان ملل متحد توانست آزادی پیتر تئو کورتیس^۸، خبرنگار آمریکایی را از گروه وابسته به القاعده که او را در سوریه به اسارت گرفته بود، تضمین کند (اخبار سازمان ملل متحد، ۲۰۱۴).

هم‌چنین قطعنامه ۱۷۳۸ (۲۰۰۶)^۹ شورای امنیت سازمان ملل متحد، حملات علیه خبرنگاران در شرایط درگیری را محکوم و از دبیرکل درخواست نمود که این موضوع را به‌عنوان موردی در گزارش‌های خود به شورا رسیدگی کند. در اثر اجرای این قطعنامه، برخی دولت‌ها تدابیر حمایتی بیشتری را در مناطق خطرناک اعمال کرده‌اند. اسناد سازمان ملل متحد در مواجهه با مناطق جنگی، ایجاد مناطق امن برای خبرنگاران به‌منظور اطلاع‌رسانی را ترویج کرده‌اند و در این‌راستا، قطعنامه ۲۰۲۱/۷ (۲۰۲۱)^{۱۱} شورای

اجرا برای حمایت از خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها را به‌منظور مبارزه با مصونیت از مجازات، به‌طور مؤثرتر اجرا کنند. هم‌چنین تصمیم دبیرکل برای بسیج شبکه‌ای از اهداف مرکزی در سراسر سیستم سازمان ملل متحد برای افزایش تلاش‌ها جهت بهبود ایمنی خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها را به رسمیت می‌شناسد.

¹ Resolution adopted by the Human Rights Council on 9 October 2012, Safety of journalists, A/HRC/RES/21/12.

این قطعنامه از کشورها می‌خواهد تا محیطی امن و توانمند برای خبرنگاران فراهم کنند و در مورد برنامه اقدام سازمان ملل متحد درخصوص ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات که توسط یونسکو تدوین شده و توسط هیأت مدیره اجرایی سازمان ملل متحد تأیید شده است، همکاری بیشتری نمایند. این قطعنامه هم‌چنین از کشورهای عضو می‌خواهد تا تعدادی از اقدامات را از جمله اعمال تدابیر قانونی، نظارت و گزارش خشونت علیه خبرنگاران و محکومیت عمومی این‌گونه حملات را در نظر بگیرند و با انجام تحقیقات بی‌طرفانه، سریع و مؤثر، پاسخ‌گویی را تضمین کرده و مسئولین آن را محاکمه نمایند.

² Resolution adopted by the Human Rights Council on 2014, The safety of journalists, RES/27/5.

این قطعنامه براساس قطعنامه ۲۰۱۲ شورای حقوق بشر استوار است و آن را تقویت می‌کند و از کشورهای عضو می‌خواهد که عاملان خشونت علیه خبرنگاران، از جمله، کسانی را که فرماندهی، توطئه برای ارتکاب، کمک، حمایت یا سرپوش گذاشتن بر چنین جنایاتی را انجام می‌دهند، محاکمه کرده و اطمینان حاصل کنند که قربانیان و خانواده‌های آن‌ها به راه‌های مناسب جبران خسارت دسترسی دارند. این قطعنامه از کشورها می‌خواهد تا راهبردهای متعددی را برای مقابله با مصونیت از مجازات، مانند تشکیل واحدهای تحقیقاتی ویژه یا کمیسیون‌های مستقل، انتصاب دادستان‌های ویژه و اتخاذ پروتکل‌ها و روش‌های تحقیقاتی خاص را به اجرا درآورند.

³ Resolution adopted by the Human Rights Council on 30 June 2016, Protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity, A/HRC/RES/32/2.

این قطعنامه از کشورها می‌خواهد اطمینان حاصل کنند که اقدامات مبارزه با تروریسم و حفظ امنیت ملی یا نظم عمومی مانع فعالیت و ایمنی خبرنگاران نمی‌شود. هم‌چنین از دولت‌ها می‌خواهد که در قانون و در عمل از محرمانگی منابع خبرنگاران محافظت نمایند. این قطعنامه تأکید می‌کند که در عصر دیجیتال، ابزارهای رمزگذاری و ناشناس ماندن برای بسیاری از خبرنگاران برای انجام آزادانه کارشان حیاتی شده است و از دولت‌ها می‌خواهد که در استفاده از چنین فناوری‌هایی مداخله نکنند.

⁴ Resolution adopted by the Human Rights Council on 27 September 2018, The safety of journalists, A/HRC/RES/39/6.

این قطعنامه از کشورها خواسته است تا با تمام توان خود، اقدامات لازم را برای جلوگیری از خشونت، ارباب، تهدید و حمله علیه خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها انجام دهند. این اقدامات شامل ایجاد محیط امن برای خبرنگاران، افزایش آگاهی عمومی، محکومیت علنی خشونت، و ایجاد سازکارهایی برای جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل داده‌ها درباره خشونت علیه خبرنگاران است. این قطعنامه هم‌چنین از دولت‌ها می‌خواهد که با تبعیض جنسیتی مقابله کرده و اقدامات پیشگیرانه حساس به جنسیت را ایجاد کنند. هدف این اقدامات، محکومیت حملات و ایجاد حمایت بیشتر از زنان خبرنگار به‌منظور گزارش حملات علیه خود، هم‌چنین ارائه حمایت روانی اجتماعی به قربانیان است.

⁵ Steadman.

⁶ The International Federation of Journalists.

⁷ Saul.

⁸ Welgemoed.

⁹ Peter Theo Curtis.

¹⁰ Resolution 1738 Adopted by the Security Council at its 5613th meeting, on 23 December 2006, S/RES/1738(2006).

¹¹ Resolution adopted by the Economic and Social Council on 8 June 2021, Mainstreaming a gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system, E/RES/2021/7.

اقتصادی و اجتماعی در مورد تطبیق دیدگاه جنسیتی در همه سیاست‌ها و برنامه‌ها در سیستم سازمان ملل متحد و همچنین قطعنامه A/C.3/76/L.49/Rev.1 مجمع عمومی^۱ درخصوص «امنیت خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات» به تصویب رسیده است. در پایان باید اشاره داشت، در ۶ اکتبر ۲۰۲۲، شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد قطعنامه ۵۱/۹^۲ را در مورد «ایمنی خبرنگاران» تصویب نمود. قطعنامه جدید شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد از کشورها می‌خواهد تا حداکثر تلاش خود را برای جلوگیری از خشونت، ارباب، تهدید و حمله علیه خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها انجام دهند. این قطعنامه با تأکید ویژه بر پیشگیری، حفاظت و تعقیب، چارچوب حمایت از خبرنگاران را تقویت می‌کند و بند جدیدی را به نقش حیاتی قوه قضاییه، خدمات دادستانی و افسران مجری قانون در تضمین امنیت خبرنگاران، دسترسی به عدالت و راه‌حل‌های مؤثر در راستای اقدامات یونسکو به این موضوع اختصاص می‌دهد. شورای بین دولتی یونسکو^۳ درباره گزارش مدیرکل در مورد ایمنی خبرنگاران و خطر مصونیت از مجازات نیز بر افزایش اعمال خشونت‌آمیز علیه کارکنان رسانه تأکید می‌کند و از کشورهای عضو می‌خواهد که فعالانه اطلاعاتی را در اختیار سازکار نظارتی یونسکو در مورد پیگیری قضایی قتل خبرنگاران و همچنین افزایش تلاش‌های خود در جمع‌آوری بودجه جهت حمایت از فعالیت یونسکو در زمینه ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات قرار دهند.

۳. حقوق خبرنگاران در پرتو جنگ سایبری

از آغاز «عصر اطلاعات»^۴، کشورها به شدت به استفاده از فناوری رایانه برای تنظیم مؤثر جوامع خود وابسته شده‌اند. با این حال، همان‌طور که رویدادهای اخیر نشان داده است، بازیگران متخاصم این وابستگی را تشخیص داده‌اند و به‌طور گسترده‌ای به‌دنبال حمله به سرورهای رایانه و اطلاعاتی هستند که آن‌ها در اختیار دارند (بوکان^۵، ۲۰۱۲: ۲۱۱). امروزه فضای مجازی این امکان را ایجاد کرده است که برای پیروزی در مخاصمات مسلحانه دیگر نیاز چندانی به فتوحات سرزمینی نباشد، بلکه با تسلط بر فناوری سایبری و حمله به سیستم رایانه‌ای دشمن از طرق مختلف، از جمله ارسال ویروس، می‌توان کلیه زیرساخت‌های آن را مورد حمله و آسیب جدی قرار داد و حتی تا مرحله خارج کردن کنترل مرزهای آن پیش رفت. حملات سایبری می‌توانند هم به‌طور مستقل انجام شوند و هم اجرای آن‌ها در جریان مخاصمات مسلحانه ممکن است (بیگزاده، ۱۴۰۱: ۱۵۲۱). در این راستا قابل توجه است که شورای اروپا در ابتدای دسامبر ۲۰۲۳ رهنمودهایی در مورد اجرای مسئولانه سیستم‌های هوش مصنوعی در خبرنگاری را منتشر کرده است. سند پیش‌گفته راهنمایی‌های عملی را برای مخاطبین مربوط، به‌ویژه سازمان‌های رسانه‌های خبری، ارائه‌دهندگان فناوری و پلتفرم‌های دیجیتالی که اخبار را منتشر می‌کنند، ذکر می‌نماید و جزئیات نحوه استفاده از سیستم‌های هوش مصنوعی را در راستای حمایت از تولید خبرنگاری ارائه می‌دهد.^۶

^۱ The safety of journalists and the issue of impunity adopted by General Assembly 10 November 2021, A/C.3/76/L.49/Rev.1

^۲ [The safety of journalists: resolution / adopted by the Human Rights Council on 6 October 2022](#), A/HRC/RES/51/9.

^۳ UNESCO Intergovernmental Council of the IPDC Decision on the Director-General's Report on the Safety of Journalists and the Danger of Impunity (CI-16/COUNCIL-30/4).

^۴ Information Age.

^۵ Buchan.

^۶ رهنمودهایی در مورد اجرای مسئولانه سیستم‌های هوش مصنوعی در روزنامه‌نگاری قابل دسترس در: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/guidelines-on-the-responsible-implementation-of-artificial-intelligence-ai-systems-in-journalism>

با این حال، خلأ اسناد معاهداتی و حقوق بین‌المللی عرفی در عرصه‌ی حملات سایبری در فضای سایبر بسیار مشهود است. به استثنای کنوانسیون سال ۲۰۰۱ بوداپست موضوع جرایم سایبری که در چارچوب «شورای اروپا»^۱ منعقد گردید؛^۲ و پروتکل الحاقی به آن^۳ که صرفاً به جرایم افراد مربوط می‌شود، سند بین‌المللی مهم دیگری در حوزه‌ی حملات سایبری موجود نیست و شاید تنها بتوان به راهنماهای تالین اشاره نمود که در سال ۲۰۱۳^۴ و ۲۰۱۷^۵ توسط جمعی از کارشناسان بین‌المللی در چارچوب سازمان ناتو تهیه گردیده‌اند (بیگلربیگی، ۱۴۰۲: ۲).^۶ حتی از سوی دیگر، در مورد تعریف حملات سایبری نیز هیچ‌گونه اتفاق نظری وجود ندارد و این موضوع هم‌چنان بین دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مورد اختلاف است (اصلائی، رنجبریان، ۱۳۹۴: ۲۷۵). با وجود این، تعریف‌هایی از آن صورت گرفته است؛ در قاعده ۹۲ راهنمای تالین ۲ بدین‌گونه تعریف شده است: «حمله سایبری، عملیات سایبری تهاجمی یا تدافعی است که از آن به‌طور معقول انتظار مرگ یا صدمه به اشخاص و یا وارد کردن خسارت به اشیا می‌رود» (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۴۱۵).

هم‌چنین بدیهی است در رویه دولت‌ها، زمینه فعالیت‌ها و اقدام‌های سایبری به‌طور عمده طبقه‌بندی شده و اظهارات معطوف به باور حقوقی^۷ کمیاب‌اند، لیکن این کمبود بدان معنا نیست که عملیات سایبری در خلأ هنجاری قرار دارد. در مذاکره‌های تالین ۲ (۲۰۱۷)،^۸ وظیفه گروه بین‌المللی کارشناسان منتخب، تعیین چگونگی اعمال چنین حقوقی در بافت فضای سایبر و شناسایی ابعاد منحصر به فضای آن بود. قواعد مطروح در این خصوص، بازتاب حقوق بین‌الملل عرفی اعمالی در فضای سایبر است و قواعد مزبور مادامی‌که به درستی مبین حقوق بین‌الملل عرفی باشند، تمامی دولت‌ها را ملزم می‌سازند (محقق هرچقان و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۵۴۰). لذا درخصوص حملات سایبری نظریه غالب در سطح بین‌المللی بر این است که حقوق بین‌الملل برای در برگرفتن حملات سایبری کافی است. این دیدگاه در بعضی مقاله‌ها و اسناد بین‌المللی همانند راهنماهای تالین نیز منعکس شده و حاکی از این است که اصول عام بین‌المللی می‌بایستی درخصوص حملات سایبری اعمال شوند (والو،^۹ ۲۰۱۴: ۷). در این جا با همین رویکرد، به بررسی چارچوب حقوقی حقوق خبرنگاران در زمان جنگ سایبری در پرتو راهنمای تالین ۲ می‌پردازیم.

بنابر آن چه بیان شد، به‌مانند سایر عملیات‌ها، حقوق مخاصمات مسلحانه به عملیات سایبری که در زمینه یک مخاصمات مسلحانه انجام می‌شود نیز اعمال می‌شود. با وجود نوآوری عملیات سایبری و عدم وجود قواعد و مقررات خاص در حقوق مخاصمات مسلحانه که به‌طور صریح به آن‌ها پرداخته شده باشد، گروه بین‌المللی کارشناسان راهنمای تالین ۲ به اتفاق آرا به این نتیجه رسیدند

^۱ The Council of Europe.

^۲ Convention on Cybercrime (Budapest Convention), Council of Europe, 23 November 2001, European Treaty Series – No. 185., Entered into Force on 1 July 2004.

^۳ این پروتکل درخصوص « لزوم جرم انگاری اقدام‌های نژادپرستانه و بیگانه‌هراسی که با استفاده از رایانه ارتکاب می‌یابند» است.

Additional Protocol Concerning the Criminalization of Acts of a Racist and Xenophobic Nature Committed through Computer System, 2003.

^۴ از ترکیب بیست و سه نفری این کارشناسان، نه نفر از ایالات متحده آمریکا بودند و کشورهای دارای قابلیت‌های سایبری یا کشورهای قربانی حملات سایبری مانند روسیه، ایران و چین نماینده‌ای در این مجموعه نداشتند که این امر انتقادات شدیدی را برانگیخت (لییووا، مک کورمک (Liivoja, McCormack)، ۲۰۱۳: ۴-۱۲).
^۵ راهنمای تالین در حقوق بین‌الملل قابل اعمال در نبردهای سایبری متعلق به بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷ میلادی در شهر تالین در کشور استونی است که توسط مایکل اشمیت در مورد مقررات حاکم بر اقدام‌ها و عملیات سایبری با همکاری یک گروه پژوهشگر و به سفارش مرکز عالی دفاع مشترک سایبری و با راهبرد ناتو در ولز بریتانی، در قالب اصل ۴ پیمان ناتو، تهیه شده است.

^۶ البته باید خاطر نشان نمود که فقدان قواعد خاص به این معنا نیست که دولت‌ها می‌توانند بدون محدودیت اقدام به حملات سایبری نمایند و هرچند حقوق عرفی و معاهداتی موجود به‌صراحت درخصوص حملات سایبری قاعده‌ای ندارد، اما به کمک ابزارهای تفسیر می‌توان قواعد موجود را به عملیات سایبری نیز تعمیم داد؛ سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا و دولت‌های متعدد؛ از جمله ایالات متحده آمریکا، ایران، بریتانیا، روسیه، ایتالیا، استرالیا، چین، هلند، قطر، کوبا، مجارستان و مالی این نظریه را پذیرفته‌اند (روسینی (Roscini)، ۲۰۱۴: ۱۹-۲۲).

^۷ Tallinn Manual 2.0.

^۸ Opinio Juris Sive Necessitatis.

^۹ Valo.

که حقوق مخاصمات مسلحانه به چنین فعالیت‌هایی در طول هر دو نوع مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی اعمال می‌شود و قاعده ۸۰ راهنمای تالین ۲ در این راستا بیان داشته است: «عملیات سایبری که در چارچوب یک مخاصمه مسلحانه انجام می‌شود، تابع حقوق مخاصمات مسلحانه است» (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۳۷۵). حقوق مخاصمات مسلحانه به هدف‌گیری هر شخص یا شیء در طول مخاصمات مسلحانه، صرف‌نظر از وسایل یا روش‌های جنگی به کار رفته، اعمال می‌شود. بنابراین، اصول اساسی مانند تمایز و ممنوعیت رنج غیرضروری به عملیات سایبری نیز اعمال می‌شود. البته قابلیت اعمال قواعد خاص معاهده‌ای به مسائلی هم‌چون این که آیا یک دولت طرف آن معاهده است، وضعیت آن به‌عنوان طرف درگیری و نوع مخاصمه مسلحانه بستگی دارد (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۴۱۴).

هم‌چنین از سوی دیگر در این سیاق باید اشاره داشت، برخی از طبقات افراد، با عنایت به ویژگی‌های خاصی که از حیث جنسیت، سن، حرفه، تابعیت و غیره دارند، از حمایت‌های خاص نیز برخوردارند. یکی از این طبقات، خبرنگاران می‌باشند. راهنمای تالین ۲ در قاعده ۱۳۹ تحت عنوان «حمایت از خبرنگاران»^۱ بیان داشته است: «خبرنگاران غیرنظامی^۲ که در مأموریت‌های حرفه‌ای خطرناک در مناطق درگیری مسلحانه فعالیت می‌کنند، غیرنظامی محسوب می‌شوند و باید به‌عنوان چنین افرادی مورد احترام قرار گیرند، به‌ویژه در ارتباط با حملات سایبری، تا زمانی که به‌طور مستقیم در مخاصمات شرکت نکنند». در شرح این قاعده باید بیان داشت که این قاعده براساس ماده ۷۹ پروتکل الحاقی اول تنظیم شده است، منعکس‌کننده حقوق بین‌الملل عرفی قابل اعمال در درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی است و به‌ویژه در زمینه سایبری حائز اهمیت است؛ زیرا خبرنگاران امروزی به‌شدت به رایانه‌ها، سیستم‌های ارتباطی و شبکه‌ها متکی هستند (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۵۲۶). در این راستا، برخی از کارشناسان راهنمای تالین ۲ بر این نظر بودند که قاعده ۳۴ مطالعه حقوق بین‌الملل بشردوستانه عرفی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، به‌درستی حقوق بین‌الملل عرفی را منعکس می‌کند. براساس آن قاعده، «خبرنگاران غیرنظامی که در مأموریت‌های حرفه‌ای در مناطق درگیری مسلحانه فعالیت می‌کنند، باید مورد احترام و حمایت قرار گیرند، تا زمانی که به‌طور مستقیم در مخاصمات شرکت نکنند». تفسیر همراه این قاعده تأکید دارد که «رویه‌هایی نیز وجود دارد که نشان می‌دهد خبرنگارانی که فعالیت‌های حرفه‌ای خود را در ارتباط با یک درگیری مسلحانه انجام می‌دهند، باید مورد حمایت قرار گیرند». با این حال، اکثریت کارشناسان بر این نظر بودند که تنها تعهد عرفی در این زمینه، «احترام»^۳ به خبرنگاران، نه «حمایت»^۴ از آنان است. به این معنا که طرف‌های درگیر در مخاصمه نباید به خبرنگاران آسیب برسانند، اما موظف به حمایت از آنان در برابر آسیب‌های احتمالی دیگران، از جمله از طریق ابزارهای سایبری، نیستند. هم‌چنین، اکثریت کارشناسان این دیدگاه را داشتند که این قاعده صرفاً ناظر بر تعهد به احترام به خود خبرنگاران است و شامل فعالیت‌های روزنامه‌نگاری یا محصولات آن‌ها، مانند محتوای منتشر شده در یک وب‌سایت، نمی‌شود. این موضوع به‌ویژه در زمینه سایبری اهمیت دارد؛ زیرا بسیاری از فعالیت‌های خبرنگاری به سیستم‌ها و تجهیزاتی وابسته‌اند که در برابر عملیات سایبری

^۱ برای اهداف این قاعده، اصطلاح «خبرنگاران» شامل گزارشگران، فیلم‌برداران، عکاسان و تکنسین‌های صدا می‌شود. تفسیر کمیته بین‌المللی صلیب سرخ از ماده ۷۹ پروتکل الحاقی اول، این اصطلاح را به افرادی که «برای مطبوعات و سایر رسانه‌ها کار می‌کنند» محدود کرده است. کارشناسان راهنمای تالین ۲ توافق داشتند که اصطلاح «خبرنگار» شامل افرادی که با سازمان‌های رسانه‌ای معتبر و صرفاً آنلاین همکاری دارند نیز می‌شود. با این حال، در مورد این که آیا این اصطلاح شامل افراد مستقلاً که وبلاگ‌هایی خارج از چارچوب رسانه‌های رسمی ایجاد می‌کنند نیز می‌شود یا نه، توافقی حاصل نشد (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۵۲۷).

^۲ چنان که اشاره شد، حقوق مخاصمات مسلحانه بین «خبرنگاران جنگی» و «خبرنگارانی که در مأموریت‌های حرفه‌ای خطرناک فعالیت می‌کنند» تمایز قائل می‌شود. خبرنگاران جنگی به‌طور رسمی از سوی نیروهای مسلحی که آن‌ها را همراهی می‌کنند، تأیید صلاحیت شده‌اند. اگرچه آن‌ها غیرنظامی محسوب می‌شوند، برخلاف خبرنگاران عادی، در صورت اسارت از وضعیت اسرای جنگی برخوردار خواهند بود. هم‌چنین، اعضای نیروهای مسلح که به‌عنوان بخشی از وظایف خود به فعالیت‌های خبرنگاری مشغول هستند، از منظر حقوق مخاصمات مسلحانه خبرنگار محسوب نمی‌شوند، بلکه رزمنده تلقی می‌شوند (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۵۲۷).

^۳ Respect.

^۴ Protect.

آسیب‌پذیر هستند. البته، همان‌طور که در ادامه توضیح داده شده است، چنین سیستم‌ها و تجهیزاتی به‌عنوان اموال غیرنظامی محافظت می‌شوند، مگر این‌که مطابق با قاعده ۱۰۰ راهنمای تالین ۲ به اهداف نظامی تبدیل شوند (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۵۲۷-۵۲۶).

علاوه بر این، حقوق مخاصمات مسلحانه سانسور خبرنگاران یا خبرنگاران جنگی را از طریق ابزارهای سایبری یا سایر روش‌ها ممنوع نمی‌کند.^۲ عدم وجود چنین ممنوعیتی در عملیات نظامی از اهمیت عملی برخوردار است. برای مثال، در شرایطی که یک عملیات تهاجمی قریب‌الوقوع یا در حال اجرا باشد، سرعت و گستردگی ارتباطات خبرنگاری مدرن ممکن است موفقیت عملیات را به خطر بیندازد یا افراد درگیر را در معرض خطر بیشتری قرار دهد. بنابراین، جلوگیری از انتشار یا محدود کردن گزارش‌های مربوط به چنین عملیاتی نقض حقوق مخاصمات مسلحانه محسوب نمی‌شود (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۵۲۷-۵۲۸). تجهیزات خبرنگاری نیز از وضعیت حفاظتی ویژه‌ای برخوردار نیستند. تجهیزاتی که متعلق به خبرنگاران بوده یا در فعالیت‌های حرفه‌ای آن‌ها استفاده می‌شوند، به‌عنوان اموال غیرنظامی محافظت می‌شوند، مگر این‌که مطابق با قاعده ۱۰۰ راهنمای تالین ۲ به اهداف نظامی تبدیل شوند. بنابراین، رایانه‌ها، داده‌ها، شبکه‌ها، ارتباطات و اتصالاتی که برای خبرنگاری استفاده می‌شوند، هیچ حفاظتی فراتر از وضعیت غیرنظامی خود ندارند. در برخی شرایط، این سیستم‌ها و تجهیزات ممکن است طبق قاعده ۱۴۹ راهنمای تالین ۲^۳ مصادره یا ضبط شوند (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۵۲۸).

هم‌چنین چنان‌که اشاره شد، خبرنگاران، به‌عنوان غیرنظامیان، مشمول قاعده مربوط به مشارکت مستقیم در مخاصمات هستند. هرچند فعالیت‌های خبرنگاری مانند تحقیق، انجام مصاحبه، یادداشت‌برداری و ضبط اطلاعات با استفاده از امکانات و ابزارهای سایبری، به‌خودی‌خود به‌عنوان مشارکت مستقیم در مخاصمات تلقی نمی‌شوند، اما چنان‌چه این اقدامات به‌طور مستقیم در حمایت از عملیات نظامی انجام شوند، ممکن است به سطح مشارکت مستقیم در مخاصمات برسند. لذا مسئله این‌که آیا استفاده از رسانه‌های الکترونیکی یا سایر رسانه‌ها برای انتشار تبلیغات، مشارکت مستقیم در مخاصمات محسوب می‌شود (و هم‌چنین این پرسش مرتبط که آیا اشیای مورد استفاده به‌عنوان اهداف نظامی شناخته می‌شوند یا نه) هم‌چنان محل اختلاف است. اکثریت کارشناسان راهنمای تالین ۲ بر این نظر بودند که انتشار تبلیغات به‌خودی‌خود مشارکت مستقیم در مخاصمات محسوب نمی‌شود (مطابق با قاعده ۹۷ راهنمای تالین ۲)^۴، درحالی‌که اقلیتی از کارشناسان معتقد بودند که استفاده از شبکه‌ها یا رایانه‌ها برای انتشار تبلیغات ممکن است تجهیزات خبرنگاری را به یک هدف نظامی تبدیل کند، به‌طوری‌که این تجهیزات در معرض حملات سایبری قرار گیرند. با این حال، اکثریت کارشناسان هم‌چنین بر این باور بودند که پخش‌هایی که به ارتکاب جنایات جنگی، نسل‌کشی یا جنایات علیه بشریت تحریک می‌کنند، خبرنگار را به یک مشارکت‌کننده مستقیم در خصومت‌ها تبدیل کرده و تجهیزات مورد استفاده را به یک هدف نظامی تبدیل می‌کنند که می‌تواند مورد حمله، از جمله حمله سایبری، قرار گیرد. با این حال، برخی از کارشناسان با این دیدگاه

^۱ قاعده ۱۰۰ (اشیای غیرنظامی و اهداف نظامی) راهنمای تالین ۲ بیان می‌دارد: «اشیای غیرنظامی به تمامی اشیایی اطلاق می‌شود که اهداف نظامی محسوب نمی‌شوند. اهداف نظامی آن دسته از اشیایی هستند که به‌دلیل ماهیت، موقعیت، هدف یا نحوه استفاده، به‌طور مؤثر در اقدام نظامی مشارکت دارند و تخریب کلی یا جزئی، تصرف یا خنثی‌سازی آن‌ها، در شرایط حاکم در زمان مربوط، یک مزیت قطعی نظامی ایجاد می‌کند. زیرساخت‌های سایبری نیز ممکن است به‌عنوان اهداف نظامی شناخته شوند».

^۲ تا جایی که مقررات سانسور وجود داشته باشند، این مقررات در حوزه حقوق داخلی یا ملی قرار می‌گیرند.

^۳ قاعده ۱۴۹ (مصادره و مطالبه اموال) راهنمای تالین ۲ بیان می‌دارد: «تا جایی که حقوق اشغال اجازه مصادره یا مطالبه اموال را می‌دهد، تصرف و کنترل زیرساخت‌ها یا سیستم‌های سایبری نیز مجاز است».

^۴ قاعده ۹۷ (مشارکت مستقیم غیرنظامیان در مخاصمات) راهنمای تالین ۲ بیان می‌دارد: «غیرنظامیان در برابر حمله مورد حمایت قرار دارند، مگر در صورتی که و تا زمانی که به‌طور مستقیم در مخاصمات شرکت کنند».

مخالفت کردند (راهنمای تالین ۲، ۲۰۱۷: ۵۲۸). در هر صورت باید بیان داشت، چنین وضعیت‌هایی به شدت وابسته به شرایط خاص هر مورد هستند و باید مورد به مورد بررسی گردند.

۴. پیامدهای نقض حقوق خبرنگاران

شورای حقوق بشر، در چهل و پنجمین جلسه خود در سال ۲۰۲۰، نگرانی عمیق خود را درخصوص حملات علیه خبرنگاران ابراز کرد و «حملات تلافی‌جویانه، خشونت علیه روزنامه‌نگاران و کارکنان رسانه‌ها» از جمله حملات غیرکشنده را به صراحت محکوم کرد (گروه حقوق جهانی^۱، ۲۰۲۰). همچنین کنفرانس جهانی روز آزادی مطبوعات، نسبت به تهدیدات پایدار و جدید برای ایمنی روزنامه‌نگاران و جریان آزادانه روزنامه‌نگاری، از جمله قتل، آزار و اذیت زنان، حملات آفلاین و آنلاین، ارباب و ترویج ترس و بازداشت‌های خودسرانه هشدار داد (اعلامیه ویندهوک ۳۰ روز جهانی آزادی مطبوعات ۲۰۲۱ + جمهوری نامیبیا، ۲۰۲۱). بنابراین؛ مشاهده می‌شود که نقض حقوق خبرنگاران موضوعی جدی است که در چارچوب سازمان ملل متحد نیز مورد توجه قرار گرفته است. از این رو به‌طور کلی، نقض حقوق خبرنگاران نه تنها به‌عنوان یک موضوع اخلاقی بررسی می‌شود، بلکه پیامدهای جدی حقوقی و بین‌المللی برای دولت‌ها نیز به همراه دارد که ممکن است به تحریک اقدام‌ها و تصمیم‌های اجتماعی و بین‌المللی منجر شود. لذا نقض حقوق بین‌المللی روزنامه‌نگاران یا حتی بی‌تفاوتی نسبت به نقش و جایگاه ویژه خبرنگاران می‌تواند آثار غیرقابل جبرانی برای کشورها داشته باشد که اگر جبران آن ممکن باشد، بسیار پرهزینه خواهد بود.

اولاً، نقض حقوق خبرنگاران، به‌عنوان تخلف از تعهدات بین‌المللی که دولت‌ها با امضاء و تصویب آن‌ها در توافق‌نامه‌ها و معاهدات مختلف انجام داده‌اند، تلقی می‌شود. به‌طور مثال، برخی از توافقات بین‌المللی و قطعنامه‌ها ممکن است شامل تدابیر تحریمی برای دولت‌هایی که در نقض حقوق خبرنگاران دخیل هستند؛ باشند؛ دوم، امروزه اکثر قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه به جایگاه حقوق بین‌الملل عرفی ترقی پیدا کرده‌اند که دولت‌های غیر عضو آن را نیز براساس حقوق عرفی ملزم می‌نمایند و نقض آن تعهدات موجب مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها خواهد بود؛ سوم، نقض حقوق خبرنگاران ممکن است باعث تضعیف اعتبار و شکل‌گیری حقوق بشر در سطح بین‌المللی شود که این موضوع، می‌تواند تأثیر منفی بر اعتبار دولت‌ها در ارتباط‌هایشان در جامعه بین‌المللی داشته باشد (کولومینا^۲ و همکاران، ۲۰۲۱: ۴۶)؛ درنهایت، از آنجایی که نقض حقوق خبرنگاران به‌عنوان جنایت جنگی تحت نظارت قواعد حقوق بین‌الملل کیفری قرار گرفته است، حمله عمدی به این افراد که جزء غیرنظامیان هستند، به شدت محکوم شده و تطابق این اقدامات با کنوانسیون‌های ژنو و اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی تأکید شده است. بنابراین در این سیاق، اگرچه دولت‌ها مسئولیت اصلی تحقیق و تعقیب مجرمان را دارند و این امر وظیفه اصلی در دست دولت‌ها است، اما در مواقعی که این اقدامات انجام نشود، دیوان بین‌المللی کیفری^۴ وظیفه اجرایی را بر عهده می‌گیرد که این تعامل و مواجهه اصل حاکمیت دولت‌ها با

¹ Universal Rights Group.

² Windhoek 30 Declaration World Press Freedom Day 2021 + Republic of Namibia, 2021.

³ Colomina.

^۴ دیوان بین‌المللی کیفری (ICC) به‌عنوان مهم‌ترین نهاد بین‌المللی برای رسیدگی به جنایات مهم بین‌المللی یعنی ژنوسید، جنایت علیه بشریت، جرایم جنگی و تجاوز تشکیل شده و مصونیت مقامات دولتی کشورهای عضو در این محکمه مانعی برای رسیدگی، صدور حکم و مجازات نیست. براساس مواد ۱۲ و ۱۳ اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری، صلاحیت دیوان نسبت به جنایات پیش‌گفته در صورتی اعمال خواهد شد که حداقل یکی از شرایط زیر وجود داشته باشد:

الف: جرم در قلمرو یکی از دول عضو اساسنامه دیوان، ارتکاب یافته باشد؛

ب: مرتکب جرم، تبعه یکی از دول عضو اساسنامه باشد؛

ج: شورای امنیت وضعیتی را که در مظان یک یا چند جنایت به‌نظر می‌رسد ارتکاب یافته است، به موجب فصل هفت منشور ملل متحد به دادستان ارجاع دهد (عزیزی، بیگلربیگی، ۱۴۰۳: ۱۴۵).

حقوق بین‌الملل، اهمیت بیشتری ذیل اجرای عدالت و حفظ حقوق بشر دارد (هینز و سرینیواسان^۱، ۲۰۱۳: ۳۲۵)؛ چراکه تعقیب کیفری مرتکبان جرایم بین‌المللی در سطح جهانی مبتنی بر یک باور و ایده اساسی است و آن، لزوم پایان بخشیدن به «بی‌کیفرمانی» مرتکبان این جرایم است. عدالت کیفری بین‌المللی مروج این آموزه است که افرادی که در ارتکاب جرایم بین‌المللی مسئول هستند، باید پاسخ‌گوی رفتار خود باشند (ذاکر حسین، ۱۴۰۱: ۹۲).

نتیجه‌گیری

پایه‌های اساسی مطبوعات - به‌عنوان رکن چهارم دموکراسی - خبرنگاران هستند. تأمین حقوق خبرنگاران در سطح جهانی نقش اساسی و اهمیت چشمگیری در افزایش شفافیت، دسترسی به اطلاعات و حفظ آزادی بیان دارد. خبرنگاران از طریق اطلاع‌رسانی صحیح، روشن و دقیق از عملکرد مسئولین و مقامات، مردم را نسبت به اعمال و وظایف و همچنین خطاهای آن‌ها آگاه می‌کنند. همچنین در شرایط بحران، رسانه‌ها وسیله ارتباطی بسیار مهمی هستند که به مردم اطلاع می‌دهند که در کجا چه اتفاقی می‌افتد و به‌عنوان سازکار ارتباطی و واسطه، به نجات جان انسان‌ها کمک می‌کنند؛ با این حال، همواره خبرنگاران با مسائل متعددی روبرو بوده‌اند و حقوق آنان مورد تضییع قرار گرفته است.

در این راستا، مجمع عمومی سازمان ملل متحد طی قطعنامه ۶۸/۱۶۳ روز ۲ نوامبر (مصادف با ۱۱ آبان ماه) را به‌عنوان روز جهانی «پایان دادن به مصونیت جنایت علیه خبرنگاران» نام نهاده است.^۳ کشورها، سازمان‌های بین‌المللی، به‌ویژه سازمان ملل متحد و سازمان‌های وابسته به آن، سازمان‌های منطقه‌ای و سازمان‌های غیردولتی تأکیدهای متعددی بر حمایت از آزادی بیان و حقوق خبرنگاران دارند. همان‌طور که اشاره گردید، یکی از مهم‌ترین قطعنامه‌های سازمان ملل متحد که به حقوق خبرنگاران مرتبط است، قطعنامه ۱۷۳۸ (۲۰۰۶) شورای امنیت است. این قطعنامه حمایت از خبرنگاران در مناطق بحرانی را تأکید می‌کند و از دولت‌ها می‌خواهد تا تدابیر لازم را برای حفاظت از خبرنگاران اتخاذ کنند. بدین منظور، نگارندگان پیشنهاد می‌کنند که برای جلوگیری از نقض حقوق خبرنگاران در زمان مخاصمات، باید تدابیر خاصی برای حفاظت از آن‌ها در مناطق بحرانی و خطرناک ایجاد شود تا امنیتشان افزایش یابد. به‌عنوان مثال، ایجاد مناطق امن برای خبرنگاران در مناطق جنگی و مذاکرات صلح امری ضروری است. این اقدامات می‌توانند با الهام از تصمیم ۲۰۲ هیأت اجرایی یونسکو درباره گزارش پیشرفت ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از

^۱ Heyns & Srinivasan.

^۲ Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2013, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/68/163.

^۳ این تاریخ به مناسبت بزرگداشت ترور دو خبرنگار فرانسوی در مالی در روز دوم نوامبر ۲۰۱۳ انتخاب شده است. این قطعنامه برجسته، همه حملات و خشونت علیه خبرنگاران و کارمندان رسانه را محکوم می‌کند. از کشورهای عضو می‌خواهد تا تمام تلاش خود را برای جلوگیری از خشونت علیه خبرنگاران و کارکنان رسانه، اطمینان از پاسخ‌گویی، محاکمه عاملان جنایات علیه خبرنگاران و اصحاب رسانه و اطمینان از دسترسی قربانیان به درمان‌های مناسب انجام دهند. همچنین از دولت‌ها می‌خواهد که محیطی امن و مناسب برای خبرنگاران در راستای فعالیت مستقل و بدون دخالت فراهم نمایند.

مجازات^۱ و هم‌چنین قطعنامه کنفرانس عمومی یونسکو در مورد تقویت رهبری یونسکو در اجرای برنامه اقدام سازمان ملل متحد در مورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات^۲، انجام شود.

از سوی دیگر چنان‌که به تفصیل در مقاله بیان شد، یکی از مهم‌ترین چالش‌های امروزی، ظهور جنگ سایبری است. عصر دیجیتال خطرات جدیدی را برای روزنامه‌نگاران ایجاد کرده است، از جمله حملات سایبری که سازمان‌های رسانه‌ای و خبرنگاران را هدف قرار می‌دهند. این حملات نه تنها آزادی مطبوعات را تضعیف می‌کند، بلکه امنیت روزنامه‌نگاران و توانایی آن‌ها برای گزارش آزادانه را نیز به خطر می‌اندازد. با این حال، خلأ اسناد معاهداتی و حقوق بین‌المللی عرفی در عرصه‌ی فضای سایبر بسیار مشهود است. بنابراین، نیاز فوری به گسترش حمایت‌های قانونی موجود به فضای سایبر و رفع خلأهای قانونی مربوط به درگیری‌های سایبری وجود دارد.

با وجود این، راهنمای تالین ۲ به‌عنوان یکی از تلاش‌های مهم در راستای قاعده‌مندسازی فضای سایبر شناخته می‌شود. لذا در پژوهش حاضر سعی شد مواضع راهنمای تالین ۲ در تطابق با قواعد و مقررات موجود در خصوص حقوق خبرنگاران مورد بررسی قرار گیرد. درنهایت چنان‌که به تفصیل در مقاله حاضر تشریح گردید، به‌مانند سایر عملیات‌ها، حقوق مخاصمات مسلحانه به عملیات سایبری که در زمینه یک مخاصمات مسلحانه انجام می‌شود نیز اعمال می‌شود. لذا خبرنگاران غیرنظامی که در مأموریت‌های حرفه‌ای خطرناک در مناطق درگیری مسلحانه فعالیت می‌کنند، غیرنظامی محسوب می‌شوند و باید به‌عنوان چنین افرادی مورد احترام قرار گیرند، به‌ویژه در ارتباط با حملات سایبری، تا زمانی که به‌طور مستقیم در مخاصمات شرکت نکنند.

درنهایت نقض حقوق خبرنگاران، اول، به‌عنوان تخلف از تعهدات بین‌المللی که دولت‌ها با امضاء و تصویب آن‌ها در توافق‌نامه‌ها و معاهدات مختلف انجام داده‌اند؛ دوم، نقض قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه از منظر ماهیت عرفی آن؛ سوم، باعث تضعیف اعتبار و شکل‌گیری حقوق بشر در سطح بین‌المللی؛ و چهارم، امکان رسیدگی دیوان بین‌المللی کیفری یا سایر دیوان‌های ذی‌صلاح به جرایم ناقضان حقوق خبرنگاران تلقی می‌گردد و لذا در این‌سیاق، با توجه آن‌که نقض حقوق خبرنگاران نه تنها به‌عنوان یک موضوع اخلاقی، پیامدهای جدی حقوقی و بین‌المللی برای دولت‌ها نیز به همراه دارد، حمایت از حقوق خبرنگاران امری ضروری تلقی می‌گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

¹ UNESCO 202nd executive board decision on progress report on safety of journalists and the issue of impunity (202 EX/Decision 5.I.K).

این تصمیم به گزارش پیشرفت دبیرخانه یونسکو در خصوص ایمنی خبرنگاران و موضوع معافیت از مجازات و رایزنی چندجانبه در مورد تقویت اجرای برنامه اقدام سازمان ملل متحد توجه دارد. از مدیرکل درخواست می‌کند که به کار در راستای اجرای اهداف توسعه پایدار ۱۶.۱۰ و نظارت بر شاخص‌های ۱۶.۱۰.۱ و ۱۶.۱۰.۲ ادامه دهد. این تصمیم کشورهای عضو را تشویق می‌کند تا تلاش‌های خود را برای تضمین اجرای داوطلبانه برنامه اقدام سازمان ملل متحد در سطح ملی تقویت کنند و قویاً از کشورهای عضو می‌خواهد اطلاعاتی در مورد تحقیقات قضایی در خصوص قتل خبرنگاران ارائه دهند. هم‌چنین از مدیرکل می‌خواهد که فعالیت‌های مربوط به تهدیدات خاص بر ایمنی زنان خبرنگاران را تقویت نماید.

² UNESCO General Conference Resolution on Strengthening UNESCO's Leadership in the Implementation of the UN Plan of Action on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (39 C/Resolution 39).

این قطعنامه از تلاش‌های یونسکو برای رسمی کردن سیستمی از نقاط کانونی برای ایمنی خبرنگاران در نهادهای مربوطه سازمان ملل متحد استقبال می‌کند. هم‌چنین کشورهای عضو را تشویق می‌کند تا اجرای داوطلبانه برنامه اقدام سازمان ملل متحد را در سطح کشور تقویت کنند و از مدیرکل یونسکو دعوت می‌کند تا اقداماتی را برای مقابله با تهدیدات امنیت زنان خبرنگار در محیط آنلاین و آفلاین توسعه دهد.

منابع

- اصلانی، جبار و رنجبریان، امیرحسین (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی و تحلیل تعریف حمله سایبری از منظر دکترین، رویه کشورها و سازمان‌های بین‌المللی در حقوق بین‌الملل. *فصلنامه تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی*، ۱۸ (۷۱)، ۲۵۷-۲۷۸.
- بیگزاده، ابراهیم (۱۴۰۱). *حقوق بین‌الملل*. جلد دوم: روابط تابعان. چاپ اول. تهران: نشر میزان.
- بیگلریگی، کیان (۱۴۰۲). *حملات سایبری و نقض اصل عدم مداخله*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل. به راهنمایی ابراهیم بیگزاده. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق، تاریخ دفاع ۱۹/۰۶/۱۴۰۲.
- خادمی، علیرضا (۱۳۹۴). *حمایت از روزنامه‌نگاران با تکیه بر اسناد بین‌المللی و رویه دیوان اروپایی حقوق بشر*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مرکز پیام نور تهران جنوب.
- دوسترهوف، ایزابل، کرافورد، امیلی، سول، بن، اوبوت اودورا، الکس، جونز، جنیفر اس، کتاب، داود، ساکسون، دن و ادهمی، وائل (۱۳۹۵). *رسانه، جنگ و حقوق بین‌الملل*، مترجمان: جمعی از مترجمان زیر نظر حسین شریفی طرازکوهی و پوریا عسکری، تهران: نشر میزان.
- ذاکر حسین، محمد هادی (۱۴۰۱). *جستاری در مقابله با بی‌کیفرمانی مرتکبان جرایم بین‌المللی*، تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار.
- راجرز، آنتونی پ.و. و مالرب، پل (۱۳۸۷). *قواعد کاربری حقوقی مخاصمات مسلحانه*. ترجمه کمیته ملی حقوق بشردوستانه. تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر.
- ضیایی بیگدلی، محمدرضا (۱۴۰۰). *حقوق بین‌الملل بشردوستانه*. چاپ پنجم. تهران: انتشارات گنج دانش، با همکاری کمیته بین‌المللی صلیب سرخ.
- عزیزی، ستار و بیگلریگی، کیان (۱۴۰۳). «پیامدهای تشکیل هیأت مستقل بین‌المللی حقیقت‌یاب برای ایران از منظر حقوق بین‌الملل کیفری». *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، سال ۲۰، شماره ۴ (۸۰)، ۱۳۵-۱۵۹.
- محقق هرچقان، علیرضا، اردبیلی، محمدعلی، بیگزاده، ابراهیم و مهدوی ثابت، محمدعلی (۱۴۰۲). *حقوق بین‌الملل سایبری و توسعه صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی (با تأکید بر مذاکرات تالین ۲۰۱۷ میلادی)*. *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی*، دوره ۵۳، شماره ۳ (۳۵)، ۱۵۳۷-۱۵۵۹.

References

- Accountable Journalism. (2024). Accountablejournalism.org Retrieved January 23, 2024 from <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/International-Principles>
- Additional Protocol Concerning the Criminalization of Acts of a Racist and Xenophobic Nature Committed through Computer System. (2003). Retrieved November 17, 2024 from <https://rm.coe.int/168008160f>
- African Commission on Human and People's Rights Resolution 468 on the Safety of Journalists and Media Practitioners in Africa (ACHPR/Res.468 (LXVII)). Retrieved November 17, 2024 from <https://africanlii.org/akn/aa-au/statement/resolution/achpr/2020/468/eng@2020-12-29>
- Aslani, J. & Ranjbarian, A. (2016). Comparative Review and Analysis of the Notion of Cyberattack in the Light of Doctrine, States Practice and International Organizations within International Law. *Shahid Beheshti University Legal Research Quarterly*, 18(71), 257-278. (in Persian)
- Azanda, L. Blicher Bjerregård, M. Estam, J. Jaunalksne, I. Putnik, A.I. (2020). Of the Rights and Responsibilities of the Journalist a Compact Legal Familiarization Guide for Estonian Journalists. Retrieved January 23, 2024 from https://www.sseriga.edu/sites/default/files/inline-files/estonian_legal_guide_for_journalists_english.pdf
- Azizi, S. & Biglarbeigi, K. (2024). Legal Consequences of the Establishment of the Independent International Fact-Finding Mission on the Islamic Republic of Iran from the Perspective of International Criminal Law. *International Studies Journal (ISJ)*, Vol. 20, No. 4 (80), 135-159. (in Persian)
- Balguy-Gallois, A. (2004). The protection of journalists and news media personnel in armed conflict. *International Review of the Red Cross*, 86(853), 37-67.
- Beigzadeh, E. (2023). *International Law, Volume 2: Relations of Subjects*. First Edition. Tehran: Mizan Publication. (in Persian)
- Biglarbeigi, Kian. (2023). *Cyber Attacks and Violation of the Principle of Non-Intervention*. Master's Thesis in International Law, under the supervision of Ebrahim Beigzadeh. Tehran: Shahid Beheshti University, Faculty of Law, Defense Date: 2023/09/10. (in Persian)
- Buchan, R. (2012). Cyber Attacks: Unlawful Uses of Force or Prohibited Interventions?, *Journal of Conflict & Security Law*, Vol. 17, No. 2 (2012), 211-227.
- Chattopadhyay, S. (2008). Reporters without borders. *Encyclopedia of political communication*, 710-711.
- Colomina, C., Margalef, H. S., Youngs, R., & Jones, K. (2021). The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world. Brussels: European Parliament. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU\(2021\)653635](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU(2021)653635)
- Convention (II) with Respect to the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 29 July 1899. Retrieved February 16, 2025 from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-ii-1899>
- Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War. (1949). Geneva, 12 August 1949. Retrieved November 19, 2024 from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciii-1949?activeTab=1949GCs-APs-and-commentaries>
- Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907. Retrieved February 6, 2025 from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907?activeTab=>
- Convention on Cybercrime (Budapest Convention). (2001). Council of Europe. European Treaty Series – No. 185., Entered into Force on 1 July 2004. Retrieved November 17, 2024 from <https://rm.coe.int/1680081561>
- Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution 2317 on Threats to Media Freedom and Journalists' Security in Europe. Retrieved January 23, 2024 from <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28508&lang=en>
- Council of Europe. (2023, December 12). Guidelines on the responsible implementation of artificial intelligence (AI) systems in journalism. Freedom of Expression; Council of Europe. Retrieved January 23, 2024 from <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/guidelines-on-the-responsible-implementation-of-artificial-intelligence-ai-systems-in-journalism>

- Crawford, E., & Davies, K. (2014). The international protection of journalists in times of armed conflict: The campaign for a press emblem. *Wis. Int'l LJ*, 32(1), 1-36.
- Deplano, R. (2017). The Resolutions on the Protection of Civilians in Armed Conflict and the Accountability of the Security Council. *University of Leicester School of Law Research Paper*, (17-03), 1-21. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2885889>
- Draghici, C., & Woods, L. M. (2019). Killing journalists is not media regulation: private rights, collective wrongs and the impact of impunity. *Transnational Law and Contemporary Problems*, 28(2), 263-308.
- Drumble, M. (2011). *The Crime of Genocide*, in Brown, S. Bartram (ed), Research Handbook on International Criminal Law, Edward Elgar Publishing.
- Düsterhöft, I., Crawford, E., Saul, B., Obot Odora, A., Jones, J. S., Kattab, D., Saxon, D., & Adhami, W. (2016). *Media, War, and International Law*. Translated by a group of translators under the supervision of Hossein Sharifi Tarazkouhi & Pouria Askary. Tehran: Mizan Publication. (in Persian)
- European Parliament Resolution on Strengthening Media Freedom: The Protection of Journalists in Europe, Hate Speech, Disinformation and the Role of Platforms (P9_TA(2020)0320). Retrieved November 17, 2024 from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0320_EN.html
- Falk, P. (2023, May 03). On World Press Freedom Day, U.N. Reveals “unbelievable” trends in deadly attacks against journalists – CBS News. CBS News. Retrieved February 29, 2024 from <https://www.cbsnews.com/news/world-press-freedom-day-un-reveals-2022-deadliest-year-journalists-killed/>
- Heyns, C., & Srinivasan, S. (2013). Protecting the right to life of journalists: The need for a higher level of engagement. *Hum. Rts. Q.*, 35(2), 304- 332.
- Human Rights Committee. (2011). Human Rights Committee 102nd session General comment No. 34. Retrieved January 25, 2024 from <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/GC34.pdf>
- Human Rights Council. (2012). Twentieth Session Agenda item 3 Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue. OHCHR.org. Retrieved January 23, 2024 from https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-17_en.pdf
- International Group of Experts at the Invitation of the NATO Cooperative Cyber Defense Center of Excellence. (2017). *Tallinn Manual 2.0 On the International Law Applicable to Cyber Operation*, Cambridge University Press.
- Khademi, A. (2015). *Protection of Journalists with Emphasis on International Documents and the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*. Master's Thesis, Payame Noor University, South Tehran Center. (in Persian)
- Kyeyune, Hamza. (2023). Media workers demand end to killing of journalists in Gaza. aa.com. Retrieved January 23, 2024 from <https://www.aa.com.tr/en/africa/media-workers-demand-end-to-killing-of-journalists-in-gaza/3079955>
- Liivoja, R., & McCormack, T. (2013). *Law in Virtual Battlespace: The Tallinn Manual and the jus in bello*. Vol. 15. Yearbook of International Humanitarian Law.
- McGonagle, T. (2013). How to address current threats to journalism? The role of the Council of Europe in protecting journalists and other media actors. (MCM; No. (2013)009). *Republic of Serbia, Ministry of Culture and Information*, 1-34.
- McIntyr, Peter. (2003). A survival guide for journalists, International Federation of Journalists, e International Federation of Journalists. https://www.ifj.org/fileadmin/images/Live_News_versions/Live_News_EN.pdf
- Mitchell, T. (2019). Journalists as human rights Defenders: International protection of journalists in contexts of violence and impunity. *Reporting Human Rights, Conflicts, and Peacebuilding: Critical and Global Perspectives*, 221-242.
- Mohaghegh Harcheghan, A., Ardebily, M. A., Beigzadeh, E. & Mahdavi Sabet, M. A. (2023). Cyber International Law and the Development of the Jurisdiction of the International Criminal Court (Emphasizing the Tallinn talks of 2017). *Public Law Studies Quarterly*, Vol. 53, No. 3 (35), 1537-1559. (in Persian)
- OHCHR. (2011). International legal protection of human rights in armed conflict. New York: United Nations.

- Organization of American States (OAS) General Assembly Resolution on the promotion and protection of human rights (AG/RES. 2908 (XLVII-0/17)). Retrieved January 30, 2025 from <https://www.oas.org/en/sla/docs/AG07524E02.pdf>
- OSCE. (2011). *OSCE. safety of journalist's guidebook*. OSCE, Retrieved January 23, 2024 from <https://www.osce.org/fom/85777>
- Patrick, R. (2011). Staffing crisis hindering efforts to complete work of UN criminal tribunals, UN News, Retrieved February 16, 2025, from <https://news.un.org/en/story/2011/11/394742>
- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol 1). (1977). Retrieved November 14, 2024 from https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.34_AP-I-EN.pdf
- Resolution 1738 adopted by the Security Council at its 5613th meeting, on 23 December 2006, on protection of civilians in armed conflict, S/RES/1738. Retrieved January 30, 2025 from <https://digitallibrary.un.org/record/589659?v=pdf>
- Resolution 2222 adopted by Security Council on 2015, on protection of journalists and associated media personnel in armed conflict, S/2015/375. Retrieved January 30, 2025 from <https://digitallibrary.un.org/record/793613?v=pdf>
- Resolution adopted by the Economic and Social Council on 8 June 2021, Mainstreaming a gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system, E/RES/2021/7. Retrieved January 30, 2025 from <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/079/94/pdf/n2107994.pdf>
- Resolution adopted by the General Assembly on 16 December 2021, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/76/173. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/RES/76/173>
- Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/70/162. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/RES/70/162>
- Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2013, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/68/163. <https://documents.un.org/access.nsf/get?OpenAgent&DS=A/RES/68/163&Lang=E>
- Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2014, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/69/185. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/RES/69/185>
- Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2017, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/72/175. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/RES/72/175>
- Resolution adopted by the Human Rights Council on 2014, The safety of journalists, RES/27/5. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/27/5>
- Resolution adopted by the Human Rights Council on 27 September 2018, The safety of journalists, A/HRC/RES/39/6. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/39/6>
- Resolution adopted by the Human Rights Council on 29 September 2016, The safety of journalists, A/HRC/RES/33/2. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/33/2>
- Resolution adopted by the Human Rights Council on 30 June 2016, Protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity, A/HRC/RES/32/2. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/32/2>
- Resolution adopted by the Human Rights Council on 6 October 2020, The safety of journalists, A/HRC/RES/45/18. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/res/45/18>
- Resolution adopted by the Human Rights Council on 9 October 2012, Safety of journalists, A/HRC/RES/21/12. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/21/12>
- Resolution Adopted by the Security Council at its 4130th meeting, on 19 April 2000, S/RES/1296 (2000). Retrieved January 30, 2025 from [https://docs.un.org/en/S/RES/1296\(2000\)](https://docs.un.org/en/S/RES/1296(2000))
- RFS. (2016). Introduction: RSF and the protection of journalists, RFS.org. Retrieved February 27, 2024 from <https://safety.rsf.org/introduction/#:~:text=RSF%20played%20a%20key%20role,of%20journalists%20in%20armed%20conflicts>
- Rogers, A. P. V., & Malherbe, P. (2008). *Fight it right: model manual on the law of armed conflict for arms forces*. Tehran: Amir Kabir Publishing Institute. (in Persian)

- Roscini, M. (2014). *Cyber Operations and the Use of Force in International Law*. Oxford University Press.
- RSF. (2024). 31 Palestinian journalists currently held in Israeli prisons in record wave of detentions, RSF.org Retrieved January 26, 2024 from http://www.rsf.org/IMG/pdf/guide_gb.pdf
- Saul, B. (2008). The international protection of journalists in armed conflict and other violent situations. *Australian Journal of Human Rights*, 14(1), 99-140.
- Schwendimann, F. (2011). The legal framework of humanitarian access in armed conflict. *International Review of the Red Cross*, 93(884), 993-1008.
- Soukup, P. A. (2019). Von der Lippe, Berit, and Rune Ottosen (Eds.). Gendering War and Peace Reporting: Some Insights--Some Missing Links. *Communication Research Trends*, 38(3), 25-29.
- Steadman, C. (2015). Reaffirming the Protection of International Journalists. *odu.edu*. 1-8. Available at: <https://www1.odu.edu/content/dam/odu/offices/mun/2015/sochum-reaffirming-the-protection-of-international-journalists.pdf>
- Stolte, Y. W. (2015). International legal framework for the protection of journalists in conflict zones: a round peg in a square hole?. PhD Law, University of Edinburgh.
- Tait, R. (2023). Israel-Hamas war is deadliest conflict on record for reporters, says watchdog, The Guardian. Retrieved January 25, 2024 from <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/21/israel-hamas-war-is-deadliest-conflict-on-record-for-reporters-says-watchdog>.
- Tambini, D. (2021). What is journalism? The paradox of media privilege. *European Human Rights Law Review*, 2021(5), 523-539.
- The safety of journalists and the issue of impunity adopted by General Assembly 10 November 2021, A/C.3/76/L.49/Rev.1. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/C.3/76/L.49/Rev.1>
- The safety of journalists: resolution / adopted by the Human Rights Council on 6 October 2022, A/HRC/RES/51/9. Retrieved January 30, 2025 from <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/51/9>
- Treisman, R. (2023). 5 years after Jamal Khashoggi's murder, human rights groups call for justice: NPR. Retrieved January 23, 2024 from <https://www.npr.org/2023/10/02/1202937036/jamal-khashoggi-mbs-murder-saudi-arabia-human-rights>
- UN News. Intimidated, jailed, abused: Threats against journalists harm us all, warns UN chief. (2022). UN.org. Retrieved January 20, 2024, from <https://news.un.org/en/story/2022/11/1130117>
- UN News. UN confirms handover of US journalist Peter Theo Curtis, (2014). UN.org. Retrieved January 20, 2024, from <https://news.un.org/en/story/2014/08/475792>
- UNESCO 202nd executive board decision on progress report on safety of journalists and the issue of impunity (202 EX/Decision 5.I.K). Retrieved January 30, 2025 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259824>
- UNESCO General Conference Resolution on Strengthening UNESCO's Leadership in the Implementation of the UN Plan of Action on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (39 C/Resolution 39). Retrieved January 30, 2025 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259913>
- UNESCO Intergovernmental Council of the IPDC Decision on the Director-General's Report on the Safety of Journalists and the Danger of Impunity (CI-16/COUNCIL-30/4). Retrieved January 30, 2025 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246411>
- UNESCO. (2005). A handbook for journalists. Available at: <https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2014-11/Handbook%20for%20Journalists%20%28UNESCO%2C%20RSF%29.pdf>
- UNESCO. (2012). The Safety of journalists and the danger of impunity: report by the Director-General, Retrieved January 23, 2024 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000216941>
- UNESCO. (2017). *Safety guide for journalists: A handbook for reporters in high-risk environment*. UNESCO Digital Library. Retrieved January 23, 2024 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243986>
- UNESCO. (2021). Threats that Silence: Trends in the Safety of Journalists, in World Trends in Freedom of Expression and Media Development: Global Report 2021/2022. Paris. UNESCO.
- UNESCO. (2023). Windhoek+30 declaration: information as public good, UNESCO.org. Retrieved January 26, 2024 from <https://www.unesco.org/en/articles/windhoek30-declaration-information-public-good>

- Universal Rights Group. (2020). Report on the 45th session of the Human Rights Council, Universal-Rights.org. Retrieved January 23, 2024 from <https://www.universal-rights.org/report-on-the-45th-session-of-the-human-rights-council/>
- Valo, J. (2014). *Cyber Attacks and the Use of Force in International Law*. Master's Thesis. Supervisor: LL.D. Jarna Patman. Helsinki: University of Helsinki, Faculty of Law, January 2014.
- Welgemoed, A. C. (2007). Media law aspects of the news-gathering function of journalists in a conflict zone (Doctoral dissertation).
- William, H. (2020), Safety of journalists (3rd digital ed.), Vienna: Office of the Representative on Freedom of the Media Organization for Security and Co-operation in Europe. <https://www.osce.org/files/f/documents/7/7/469758.pdf>
- Windhoek 30 Declaration World Press Freedom Day 2021 + Republic of Namibia. (2021). UNESCO. Retrieved January 23, 2024, from https://en.unesco.org/sites/default/files/windhoek30declaration_wpfd_2021.pdf
- Yadav, s. K. (2013). Journalist and news media personnel in armed conflicts: protection measures in international humanitarian law. *Academia.edu*.1-11.
- Zakerhossein, M. H. (2022). *An Inquiry into the Fight against Impunity fore Core International Crimes*. Tehran: Sherkat Sahami Enteshar Publications. (in Persian)
- Ziaee Bigdeli, M. R. (2021). *International Humanitarian Law*. Fifth Edition. Tehran: Ganj-e Danesh Publications, in collaboration with the International Committee of the Red Cross. (in Persian)

